

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Mia Mansaré

Finna-palvelun avoimen rajapinnan hyödyntäjät ja heille viestiminen

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Medianomi YAMK

Mediatuottaminen

Opinnäytetyö

29.4.2019

Tekijä(t) Otsikko	Mia Mansaré Finna-palvelun avoimen rajapinnan hyödyntäjät ja heille viestintä
Sivumäärä Aika	48 sivua + 1 liite 29.4.2019
Tutkinto	Medianomi YAMK
Tutkinto-ohjelma	Mediatuottaminen
Suuntautumisvaihtoehto	
Ohjaaja(t)	Lehtori Antti Pönni
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa Kansalliskirjaston ylläpitämän Finna-palvelun avoimen rajapinnan hyödyntäjiä. Päämääränä oli pohtia kuinka Finnan viestintää tulisi kehittää, jotta rajapintahyödyntäjät otettaisiin viestinnässä paremmin huomioon. Tutkimuksen lopputuotoksena laadittiin ehdotus viestintäsuunnitelmaksi Finnan viestinnälle.</p> <p>Rajapintaan liittyvänä viestinnällisenä haasteena on rajapinnan täysi avoimuus, jonka johdosta hyödyntäjillä ei ole velvoitetta ottaa yhteyttä Kansalliskirjastoon rajapintaa käyttäessään. Tämä johtaa siihen, että mahdollisten rajapintaan kohdistuvien päivitysten tai muiden muutosten sattuessa, ei Kansalliskirjastolla ole yhteystietojen puuttumisen vuoksi mahdollisuutta varoittaa rajapintahyödyntäjiä tulevista muutoksista. Pahimmillaan tämä johtaa ongelmiin, kuten katkoksiin rajapintaa hyödyntävissä palveluissa.</p> <p>Tutkimuksessa haastateltiin viittä Kansalliskirjastolla tiedossa ollutta rajapintahyödyntäjää ja tämän jälkeen – haastattelujen pohjalta – laadittiin lyhyt kysely, joka lähetettiin kahdeksalle hyödyntäjälle, joita ei ollut haastateltu. Sekä haastatteluissa että kyselyissä kävi ilmi, että Finnan rajapinnan käyttöönotto oli sujunut pääosin hyvin, mutta osa hyödyntäjistä oli tarvinnut Finna-tiimin tukea. Kun kysyttiin, miten tieto Finnan päivityksistä tulisi parhaiten perille, nousi sähköposti selvästi suosituimmaksi. Kuitenkin, koska Finnalla ei ole kaikkien hyödyntäjien sähköpostiosoitteita, oli mietittävä myös muita ratkaisuja.</p> <p>Finnan strategisena tavoitteena on lisätä aineistojen käyttöä sekä edistää uusien käyttötapojen keksimistä. Tämän tavoitteen saavuttamisessa avoimella rajapinnalla on hyvin merkittävä rooli. Sen vuoksi onkin tärkeää, että rajapinnan dokumentaatiota ja muuta viestintää tehdään kehittäjiä houkuttelevaksi. Tätä edesauttaa kaikenlaisen rajapintaan liittyvän tiedon helppo löydettävyys sekä mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa sekä Finnan kehittäjien että muiden rajapintahyödyntäjien kanssa.</p> <p>Työssä päädyttiin ehdottamaan jonkinlaisen kehittäjäkeskuksen perustamista, jonka kautta kehittäjillä olisi mahdollisimman helppo pääsy kaikkeen tarvitsemaansa tietoon sekä viestintäfoorumi kaikenlaiselle aiheeseen liittyvälle keskustelulle. Kehittäjäkeskuksen perustaminen tapahtuu kevyimmin Finnassa jo nykyisin käytössä olevien wikialustojen avulla.</p>	
Avainsanat	Avoin rajapinta, API, Finna, kulttuuriperintö, avoin data, kehittäjäkokemus, digitalisaatio, viestintä

Author(s) Title	Mia Mansaré Communication Plan for the Developers of the Open API of the Finna Service
Number of Pages Date	48 pages + 1 appendice 29.4.2019
Degree	Master of Arts
Degree Programme	Media Production and Management
Specialisation option	
Instructor(s)	Antti Pönni, Senior Lecturer
<p>The aim of this thesis was to discover who the users of the Finna open application programming interface (API) are and to formulate a proposal of a communication plan for Finna.</p> <p>The basic problem with the Finna open API is that the API users are not obliged to inform the Finna team when they start using the API. This leads to a situation where the Finna team does not have the contact information of the API users and thus are not able to communicate the possible updates and changes in the API. At worst, this might lead to problems like disruptions in the application using the Finna API if the information about the upcoming change has not reached the users.</p> <p>In the research five API users were interviewed about their experiences of the Finna API and eight API users were sent a short questionnaire. According to the answers in both – interviews and questionnaire – the API users were quite content with the Finna API. Some of the users had needed some help from the Finna team in the beginning, but not all. When asked about their preferences on how to receive the information about the upcoming updates or changes in the Finna API, most of the respondents reported that they prefer e-mail. However, since Finna team does not have all the e-mail addresses of the API users, another way has to be found to communicate the updates.</p> <p>In Finna strategy one of the main goals is increasing the use of the data found in Finna. In addition, Finna would like that new innovative ways to re-use the data would be found. The open API plays a significant role in this and that is why it is important that the API is as appealing to the developers as possible. This can be done by offering an easy access to all the important information concerning the API as well as a possibility to communicate not only with the Finna developers but with the other Finna API users as well.</p> <p>In this thesis it is recommended that some sort of a developer center is founded where the developers will find all the essential information and more as well as a forum for open discussion. The center is quite easily founded on the wiki platform which is already in use in Finna.</p>	
Keywords	Open API, open data, National Library of Finland, Finna, developer experience, cultural heritage, digitalization, communication

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Kansalliskirjasto ja digitaaliset palvelut	2
2.1	Kansalliskirjasto instituutiona	2
2.2	Kansallinen digitaalinen kirjasto -hanke	3
2.3	Finna	4
2.4	Avoimuus	5
2.5	Kansalliset ja kansainväliset suositukset avoimuudesta	6
3	Rajapinnat ja kehittäjät	7
3.1	Rajapinnan määritelmä ja rajapinnan avoimuus	7
3.2	Finnan avoin rajapinta	8
3.3	Kehittäjäkokemus	9
3.4	Kehittäjien motivaatiotekijät	11
4	Tutkimuksen toteutus ja käytetyt menetelmät	13
4.1	Lähtökohta	13
4.2	Tutkimusmenetelmän valinta	14
4.3	Haastatteluiden suunnittelu ja niihin valmistautuminen	15
4.4	Haastateltavat organisaatiot	16
4.4.1	Helsinkikuvia.fi	16
4.4.2	Wikidocumentaries	17
4.4.3	Itslearning	17
4.4.4	Finto	18
4.4.5	Edison-oppimisolusta, Haltu Oy	18
4.5	Tutkittavien informointi	19
4.6	Litterointi	20
4.7	Kyselyn laatiminen	20
4.8	Rajapintahyödyntäjien etsiminen	21
5	Tutkimuksen tulokset	22
5.1	Haastatteluaineiston käsittely	22
5.1.1	Ohjelmointityö	23
5.1.2	Rajapinnan käyttöönotto ja dokumentaation riittävyys	23
5.1.3	Käyttäjät	24
5.1.4	Haasteet	25
5.1.5	Kehitysehdotuksia Finnalle	26

5.1.6	Viestintä	27
5.1.7	Palvelun tulevaisuus	28
5.2	Kyselyn tulokset	29
5.3	Rajapintahyödyntäjät sidosryhmänä	31
6	Viestintäsuunnitelma	32
6.1	Organisaatioiden viestinnästä	32
6.2	Finnan viestintä	33
6.3	Viestinnän strategisen suunnitelman rakennemalli sovellettuna Finnaan	35
6.3.1	Lähtökohtia, taustaa	35
6.3.2	Viestinnän nykytila	35
6.3.3	Periaatteet tai arvot	36
6.3.4	Kohderyhmän luonne	36
6.3.5	Sisällölliset ja visuaaliset määrittelyt	38
6.3.6	Viestinnän tavoitteet, seuranta ja mittarit	38
6.3.7	Vastuut ja resurssit	39
6.4	Sidosryhmäviestinnän suunnittelun tärkeät kysymykset	40
6.4.1	Miksi?	40
6.4.2	Mitä?	40
6.4.3	Miten?	41
7	Johtopäätökset	42
	Lähteet	44
	Liitteet	
	Liite 1. Finnan rajapinnan hyödyntäjät - ehdotus viestintäsuunnitelmaksi	

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä pyritään selvittämään, millaiset tahot ovat hyödyntäneet Kansalliskirjaston ylläpitämän Finna-palvelun avointa rajapintaa. Erityisesti pohditaan sitä, millä tavalla nämä tahot olisi mahdollista parhaiten huomioida Finnan viestinnässä. Finna-palvelun kautta on saatavilla runsaasti aineistoa Suomen kirjastoista, museoista ja arkistoista. Finnan avoimen rajapinnan ansiosta kuka tahansa voi hyödyntää näitä aineistoja – esimerkiksi historiallisia valokuvia tai muuta kulttuuriperintöaineistoa – haluamallaan tavalla ja täysin vapaasti. Näistä rajapintaa hyödyntäneistä tahoista on syntynyt Finnalle uusi sidosryhmä, joka tulisi ottaa jatkossa paremmin huomioon myös viestinnässä.

Kansalliskirjaston perinteiset tehtävät, kuten suomalaisen julkaisuperinnön tallettaminen ovat saaneet viime vuosina rinnalleen uusia tehtäviä ja velvollisuuksia. Nykyään Kansalliskirjasto on perinteisten tehtäviensä ohella merkittävä digitaalisten palveluiden tuottaja, jonka yksi tärkeimmistä palveluista on kansallinen hakupalvelu Finna. Finnan strategisenä tavoitteena on, että sen kautta saatavilla olevat aineistot pääsisivät mahdollisimman tehokkaasti ja laajasti käyttöön; avoin rajapinta on yksi tapa pyrkiä edistämään tätä. Finnan rajapintaa onkin jo hyödynnetty monin eri tavoin, esimerkiksi Helsingin kaupungin museon kuvapalvelu [Helsinki.fi](https://helsinki.fi/kuvapalvelu) on luotu Finnan rajapintaa hyödyntäen. Lisäksi sitä on käytetty erilaisissa sähköisissä oppimisympäristöissä, joissa Finnan aineistoja voidaan hyödyntää oppimateriaaleina tai niiden pohjana.

Viestinnän näkökulmasta rajapinnan täysi avoimuus luo haasteita, sillä Finna ei saa automaattisesti tietoja kaikista rajapinnan hyödyntäjistä. Samaan aikaan on kuitenkin mahdollista, että tulevaisuudessa rajapintaan tulee muutoksia, joista Finnan täytyisi pystyä tiedottamaan rajapinnan hyödyntäjille, jotta he pystyisivät varautumaan mahdollisiin muutoksiin omissa palveluissaan. Tähän viestinnälliseen haasteeseen pyritään tässä opinnäytetyössä löytämään ratkaisuvaihtoehtoja.

Tilannetta kartoitetaan ensin haastatteleamalla muutamia rajapintahyödyntäjiä ja selvittämällä heidän kokemuksiaan Finnan rajapinnan käyttöönotosta ja käytöstä sekä siihen liittyvästä viestinnästä. Haastatteluiden pohjalta laaditaan vielä lyhyt kysely, jolla voidaan selvittää, ovatko haastatteluissa ilmi tulleet asiat paikkansapitäviä yleisesti rajapintahyödyntäjien keskuudessa. Haastatteluiden ja kyselyiden tulosten perusteella luodaan kokonaiskuvaa Finnan rajapintahyödyntäjistä.

Tämän jälkeen esitellään organisaatioiden sidosryhmäviestintää yleisellä tasolla, jonka jälkeen pyritään sijoittamaan rajapintahyödyntäjät tähän sidosryhmäviestinnän kehykseen. Pohjana käytetään Elisa Juholinin viestinnän strategisen suunnitelman rakennemallia (ks. luku 6.3, s. 35). Lopputuotoksena laaditaan Finnalle ehdotus viestintäsuunnitelmaksi rajapintahyödyntäjiä ajatellen.

2 Kansalliskirjasto ja digitaaliset palvelut

2.1 Kansalliskirjasto instituutiona

Nykyisin Kansalliskirjastona tunnettu kirjasto perustettiin Suomen ollessa vielä Ruotsin vallan alla Turun yliopiston yhteyteen vuonna 1640 (Knapas 2012, 17). Vuonna 1828 – vuosi Turun palon jälkeen – yliopisto ja sen mukana myös kirjasto siirtyivät maan uuteen pääkaupunkiin Helsinkiin. Muutto johti samalla myös yhdistymiseen Helsingin Julkisen kirjaston kanssa, ja näin syntynyt kirjasto sai nimekseen Keisarillisen Aleksanterin-Yliopiston Yleinen kirjasto (Knapas 2012, 104) ja sittemmin, vuodesta 1919 lähtien, Helsingin yliopiston kirjasto. Vuonna 2006 yliopistolain muutoksella Kansalliskirjasto eriytettiin Helsingin yliopiston kirjastosta omaksi organisaatiokseen. Kansalliskirjasto on kuitenkin edelleen Helsingin yliopiston erillislaitos (Knapas 2012, 380–381). Kansalliskirjaston tehtävistä säädetään laissa kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä (1433/2007). Laissa säädetään muun muassa verkkoaineistojen hakemisesta ja tallentamisesta: Kansalliskirjaston tulee hakea ja tallentaa julkista verkkoaineistoa tietoverkoista, ja haetun aineiston “tulee sisällyttää edustavasti ja monipuolisesti tietoverkoissa eri aikoina yleisön saatavilla olevaa aineistoa” (Laki kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä 1433/2007 § 7). Kaiken kaikkiaan Kansalliskirjaston toiminnan ytimessä on suomalaisen julkaistun kulttuuriperinnön tallentaminen ja sen saatavuuden varmistaminen myös tulevaisuudessa. Lisäksi Kansalliskirjasto tuottaa keskitettyjä palveluita Suomen koko kirjastoverkolle ja edistää kirjastoalan yhteistyötä niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin (Kansalliskirjasto 2016a.)

Kirjastojen, arkistojen ja museoiden eli niin sanottujen muistiorganisaatioiden toiminta on ollut vuosia suuren murroksen keskellä. Muistiorganisaatioiden toiminnassa olennaista on kulttuuriperinnön vaaliminen ja säilytys. Nykyajan digitaaliset vaatimukset asettavat kuitenkin uusia haasteita sille, miten kulttuuriperintö tulisi säilyttää ja miten sen tulisi olla saatavilla käyttäjille nykyhetkessä. Myös keskustelu siitä, mitä nykyajasta ylipäätään koetaan kulttuuriperinnöksi ja säilyttämisen arvoiseksi, on mielenkiintoista, kun mukaan

lasketaan myös aineeton kulttuuriperintö, johon luetaan muun muassa suullista perinnettä ja esittävää taidetta¹. Kulttuuriperinnön säilytykseen liittyen yhdeksi tärkeäksi Kansalliskirjaston toiminnan osa-alueeksi onkin muodostunut aineistojen digitointi. Digitoitotoiminnalla, jota on tehty suurimmaksi osaksi hankkeina, pyritään saamaan alun perin fyysisinä esineinä, kuten kirjoina tai lehtinä, olevaa kulttuuriperintöä saataville ja käytettäväksi digitaalisessa muodossa. Kansalliskirjaston Mikkelin toimipisteessä, joka oli aiemmin nimeltään Digitointi- ja konservointikeskus, keskitytään aineiston digitointiin. Mikkelissä digitoidaan muun muassa vanhaa sanomalehtiaineistoa ja muuta historiallista erikoisaineistoa, mutta myös esimerkiksi äänitallenteita kuten harvinaisia C-kasetteja. (Knapas 2012, 382–387.)

2.2 Kansallinen digitaalinen kirjasto -hanke

Aineistojen digitoinnin lisäksi Kansalliskirjaston arkipäivää ovat nykyään myös muunlaiset digitaaliset ja verkossa toimivat palvelut. Vuonna 2007 Opetus- ja kulttuuriministeriö perusti Kansallinen digitaalinen kirjasto (KDK) -hankkeen, jonka toteuttamisessa olivat mukana kaikki muistiorganisaatiosektorit; Kansalliskirjasto vastasi digitaalisen kirjaston asiakasliittymästä (Knapas 2012, 366–367). Hanke asetettiin vuonna 2008, ja mukana oli yhteensä 35 eri organisaatiota (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2009, 3). KDK-hankkeella vastattiin paitsi Suomen omiin tavoitteisiin asiakaslähtöisten sähköisten palvelukokonaisuuksien kehittämisestä, myös Euroopan unionin tavoitteisiin kulttuuri- ja tietoaineistojen digitoinnista sekä niiden sähköisen saatavuuden lisäämisestä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2009, 2) (ks. tarkemmin luku 2.5., s. 6).

Kansallinen digitaalinen kirjasto -hankkeen keskeisimmät tavoitteet olivat asiakasliittymän kehittäminen ja käyttöönotto, aineistojen pitkäaikaissäilytysratkaisun tuottaminen sekä digitoinnin ja sähköisen saatavuuden osaamisen lisääminen. Kansalliskirjasto toimi operatiivisena toteuttajana asiakasliittymän kehittämissankkeessa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2009, 3–4). Vuonna 2012 asiakaskäyttöliittymä sai nimekseen Finna; samana vuonna päätettiin myös, että Finna rakennetaan avoimen lähdekoodin VuFind²-ohjelmistolla. Avoimen lähdekoodin ohjelmistojen hyötynä nähtiin se, että näin saadaan joustava ja helposti muunneltavissa oleva palvelu, ja koska avoimet rajapinnat ovat yleistyneet,

¹ ks. esim. Valtioneuvoston asetus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamisesta <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/2013/20130047#idp2321472>

² <https://vufind.org/vufind/>

on palvelussa niiden ansiosta mahdollista hyödyntää moduuleja, joita voidaan myöhemmin vaihtaa ilman, että koko järjestelmää tarvitsee uusia (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012, 3–5). Kansallinen digitaalinen kirjasto -hanke päättyi vuonna 2017. Ulkoisen arvioinnin mukaan KDK-hanke onnistui tuottamaan niitä asioita, joita hankkeessa tavoiteltiin; hankkeen päätyttyä voidaan siis todeta, että tulokset olivat myönteisiä. Arvioinnin mukaan parhaiten hankkeen osa-alueista onnistuttiin Finnan osalta, mutta myös kokonaisarkkitehtuuri sekä pitkäaikaissäilytys- eli PAS-palvelu onnistuivat tavoitteissaan melko hyvin (Paavola 2017, 1). Päättyneen KDK-hankkeen työtä jatkaa Digitaalinen kulttuuriperintömme -sivusto Digime.fi³. Sivustoa ylläpitää yhteistyöverkosto, jonka jäseniä ovat Opetus- ja kulttuuriministeriö, CSC – tieteen tietotekniikan keskus Oy, Kansallisarkisto, Museovirasto, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (KAVI) ja yksityisiä arkistoja. Verkostoa koordinoi Kansalliskirjasto (Digime 2019).

2.3 Finna

Kuten edellä mainittiin, Finna sai siis alkunsa Kansallinen digitaalinen kirjasto -hankkeen myötä ja sen beta- eli testiversio julkaistiin joulukuussa 2012. Kansalaisten käyttöön Finna avattiin vuonna 2013. Finna-palvelu tarjoaa hakukäyttöliittymän, jonka avulla käyttäjä voi hakea keskitetysti yhdellä haulla aineistoja Suomen kirjastoista, arkistoista ja museoista (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 2). Vuoden 2019 alussa Finnaan liittyneitä eli Finnan palvelusopimuksen allekirjoittaneita organisaatioita oli yhteensä yli 300 (Finna 2019a); muun muassa kaikki Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaiset ammattikorkeakoulukirjastot ovat liittyneet Finnan konsortioon ja tarjoavat siis aineistonsa Finnan kautta saataville (Kansalliskirjasto 2016b).

Kansalliskirjaston ylläpitämä Finna-palvelu on siis käyttöliittymä, jonka kautta käyttäjällä on pääsy asiakasorganisaatioiden aineistoihin. Itse aineistot sijaitsevat kuitenkin asiakasorganisaatioiden omissa järjestelmissä, josta ne haravoidaan Finnaan OAI-PMH-rajapintojen⁴ avulla (Finna 2019b). Finnan ns. kansallinen näkymä eli Finna.fi-näkymä, osoitteessa www.finna.fi, on näkymä, jonka kautta voi hakea kaikkien osallistuvien organisaatioiden vapaasti käytettäviä aineistoja eli aineistoja, joiden käyttö ei edellytä jäsenyyttä kyseiseen organisaatioon (Finna 2019c). Finna.fi-näkymän lisäksi jokainen osallistuva organisaatio voi halutessaan luoda Finnasta oman näkymän, jonka he voivat muokata hallintaliittymän avulla oman organisaationsa ilmettä paremmin noudattelevaksi

³ www.digime.fi

⁴ OAI-PMH-rajapinnat, ks. <http://www.openarchives.org/pmh/>

(Finna 2019d). Näissä omista näkymistä voivat esimerkiksi kirjasto-organisaatiot tarjota käyttäjilleen niitä aineistoja, joissa on käyttörajoituksia eli jotka eivät ole vapaasti saatavilla. Näitä aineistoja ovat esimerkiksi osa tieteellisistä julkaisuista, artikkeleista ja e-kirjoista. Mikäli käyttäjällä on käyttöoikeus eli esimerkiksi opiskeluoikeus tiettyyn ammattikorkeakouluun, voi hän kirjautua tunnuksillaan kyseisen organisaation kirjaston Finna-näkymään ja päästä näin käsiksi kaikkeen kirjaston tarjoamaan aineistoon, myös käyttörajoitettuun.

2.4 Avoimuus

Yksi Finnaan liittyvistä strategisista avainsanoista on avoimuus. Finnan strategiassa vuosille 2016–2020 todetaankin, että Finnan tavoitteena on olla johtava avoimen kulttuurin ja tieteen hyödyntämisen väylä. Strategian mukaan avoimuutta toteutetaan Finna-käytännön tasolla esimerkiksi siten, että Finnan toteutuksessa on hyödynnetty avoimen lähdekoodin VuFind-ohjelmistoa. Avoimuutta lisää myös se, että kehittämistä ei tehdä suljettujen ovien takana vaan mukana on laaja kehittämisverkosto. (Kansalliskirjasto 2016c.)

Finnan strategiassa mainitun toimintakulttuurin ja järjestelmien avoimuuden lisäksi tärkeä osa avointa kokonaisuutta on myös itse aineistojen avoimuus. Finnan tavoitteena on ollut palvelun avaamisesta vuonna 2012 lähtien se, että aineistojen metatiedot pyrittäisiin tarjoamaan avoimilla lisensseillä, ja selvityksen tehtyään Finnan ylläpidosta vastaava Kansalliskirjasto päätyikin ehdottamaan aineistojen metatietojen avaamista CC0-lisenssillä (Finna 2019e). Metatiedoilla tai kuvailutiedolla tarkoitetaan sitä tietoa, jolla kuvailaan käsillä olevaa tietuetta, joka voi olla esimerkiksi kirja, museoesine, arkistomateriaali tai vaikkapa valokuva. Kirjan metatietoja ovat esimerkiksi kirjan julkaisuvuosi ja kustantaja (Kirjastokaista 2019). Metatiedon avaaminen puolestaan mahdollistaa tiedon tehokkaan hyödyntämisen, ja sitä kautta siitä on apua esimerkiksi tutkijoille (Kuvailustandardiryhmä 2018).

Kansalliskirjaston suosituksen myötä Finna-käyttöön otetulla CC0-lisenssillä tarkoitetaan kansainvälisen Creative Commons -organisaation julkaisemaa lisenssiä, jonka käyttäjät luopuvat oikeuksistaan kyseiseen teokseen. Tämän johdosta teosta saa vapaasti kopioida, muokata, levittää ja esittää myös kaupallisessa tarkoituksessa. (Creative Commons 2019.) Finnan tapauksessa lisenssin käyttö tarkoittaa siis sitä, että

Finnaan kautta aineistoaan tarjoava organisaatio luopuu oikeuksistaan aineiston metatietoihin. Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että organisaatiolla on alun perin ollut hallussaan kyseiset oikeudet eivätkä ne siis ole jonkin kolmannen tahon hallussa.

2.5 Kansalliset ja kansainväliset suositukset avoimuudesta

Finnaan vahvasti liittynyt avoimuuden periaate noudattelee myös laajempaa kansainvälistä linjausta, sillä Euroopan komissio on antanut suosituksen digitoidun kulttuuriperinnön vapaasta saatavuudesta. Komissio suosittelee jäsenvaltioille, että ne “parantavat vapaasti käytettävissä olevan digitoidun kulttuuriaineiston saatavuutta ja käyttöä” muun muassa “edistämällä vapaasti käytettävissä olevan digitoidun aineiston mahdollisimman laajaa saatavuutta, samoin kuin aineiston mahdollisimman laajaa uudelleenkäyttöä sekä kaupallisiin että muihin tarkoituksiin” (Euroopan komissio 2011). Myöhemmin, vuonna 2014 Euroopan komissio antoi tiedonannon Euroopan parlamentille, Euroopan neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle koskien kulttuuriperinnön yhtenäisempää lähestymistapaa Euroopassa. Komissio näkee kulttuuriperinnön “korvaamattomana tiedon lähteenä ja arvokkaana voimavarana talouskasvun, työllisyyden ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tunteen lisäämiseksi”. Komission tiedonannon mukaan kulttuuriperintö tuottaa ihmisten elämään inspiraatiota sekä tukee kulttuurin ja luovan toiminnan aloja (Euroopan komissio 477/2014, 2). Komissio toivoo, että kulttuuriperintö saa digitalisaation kautta uuden elämän ja mahdollistaa uudenlaisia tulonhankintakanavia tuottaen näin myös taloudellista hyötyä (Euroopan komissio 477/2014, 5).

Kansallisella tasolla puolestaan on Julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunta antanut suosituksen siitä, että julkishallinnon avoimet tietoaineistot julkaistaisiin Creative Commons Nimeä 4.0-⁵ tai CC0-lisenssillä. Suosituksen tavoitteena on yhdenmukaistaa julkisen hallinnon tietoaineistojen käytäntöjä ja helpottaa avointen tietoaineistojen uudelleenkäyttöä. (JHS-suositukset 189 2014, 2.)

⁵ CC Nimeä 4.0 (englanniksi CC BY 4.0) -lisenssillä merkityt aineistot ovat vapaasti kopioitavissa, levitettävissä ja muokattavissa sillä ehdolla, että lähde on mainittu ja mahdolliset tehdyt muutokset merkitty (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.fi>).

3 Rajapinnat ja kehittäjät

3.1 Rajapinnan määritelmä ja rajapinnan avoimuus

Ohjelmointirajapinnan (Application Programming Interface, API) määritelmä Sanastokeskus TSK:n TEPA-termipankin mukaan on “standardin mukainen käytäntö tai yhtymäkohta, joka mahdollistaa tietojen siirron laitteiden, ohjelmien tai käyttäjän välillä” (Sanastokeskus TSK 2019). Ohjelmointirajapinnat siis mahdollistavat yhteyksien rakentamisen järjestelmien, laitteiden ja sovellusten välille (Kotilainen 2017). Ohjelmisto määrittää rajapintaansa sen, mitä tietoja tai palveluita ulkopuolisten sovellusten tai tietojärjestelmien on mahdollista hyödyntää (Avoin rajapinta 2014). Tivi-verkkolehden artikkelissa esiteltiin asiaa hyvin havainnollistava vertaus:

Tietokonejärjestelmät ovat normaalitilanteessa suljettuja kokonaisuuksia, joita voisi verrata pieniin saariin. Api-rajapinta on kuin silta, joka avaa pääsyn saarelle – ja samalla uudenlaisia mahdollisuuksia yhteistoimintaan. (Kotilainen 2017).

Näitä “siltoja” eli rajapintoja käyttämällä voidaan ohjelmoida esimerkiksi uusia mobiilisovelluksia, joissa hyödynnetään rajapinnan kautta saatua dataa. Näin esimerkiksi mobiilisovelluksen kehittäjä voi hyödyntää jo olemassa olevia toimintoja ja säästää itseltään keksimisen ja toteuttamisen vaivan. Lähes jokaiselle tuttu Google Maps on yksi esimerkki rajapinnan hyödyntämisestä: omalle verkkosivulle ei tarvitse luoda itse karttatoimintoa, koska Google Mapsin avoin rajapinta sallii Google Maps -kartan lisäämisen mihin tahansa toiseen palveluun. Myös matkailualalla hyödynnetään rajapintoja tehokkaasti: lukuisat matkailupalvelut hakevat tietoja useiden eri hotellien ja lentoyhtiöiden sivuilta rajapintojen kautta ja myyvät näitä palveluita provisiota vastaan. Rajapintojen tarjoamisesta on alkanut tulla enemmän liiketoimintaa ja onpa olemassa jo palveluita, jotka perustuvat täysin erilaisiin rajapintoihin, ilman palveluun liittyvää varsinaista omaa toimintoa⁶. (Kotilainen 2017.)

Entä milloin rajapinnan voidaan sitten sanoa olevan *avoin*? Vuonna 2014 Open Knowledge Finland ry ja Suomen avoimien tietojärjestelmien keskus (COSS) ry julkaisivat avoimen rajapinnan määritelmän:

Avoin rajapinta on rajapinta, jonka kaikki ominaisuudet ovat julkisia ja jota voi käyttää ilman rajoittavia ehtoja (esimerkiksi laatia rajapintaa hyödyntävän ohjelman ilman rajapinnan valmistajan erillistä hyväksyntää tai pakollisia lisenssimaksuja).

⁶ ks. kuvaus tanskalaisen Ernitin ns. digitaalisesta säästöpossusta: Kotilainen 2017.

Tämä edellyttää, että rajapintakuvaus ja sen dokumentaatio on avoimesti saatavilla ja että rajapintaa voi vapaasti käyttää esimerkiksi omien sovellusten tekemiseksi ja niiden testaamiseksi. Avoimen rajapinnan käyttö on maksutonta, eikä käyttäjän tarvitse kysyä lupaa rajapinnan haltijalta tai kertoa etukäteen mihin tarkoitukseen aikoo rajapintaa käyttää. (Avoin rajapinta 2014.)

Jotta rajapinnan voisi sanoa olevan avoin, täytyy siis sen dokumentaation olla verkossa avoimesti saatavilla ja käytettävissä. Dokumentaation tulee lisäksi olla riittävän tarkkaa, jotta rajapinnan käyttöönotto on mahdollisimman vaivatonta. Toiseksi rajapinta tulee olla mahdollista ottaa käyttöön milloin tahansa ilman ylläpitäjän tai muun vastaavan tahon hyväksyntää. Kolmanneksi rajapinnan on oltava testattavissa. (Avoin rajapinta 2014.)

Huomion arvoista on, että avoimen rajapinnan kautta saatavan aineiston ei tarvitse välttämättä olla avointa dataa (Avoin rajapinta 2014). Voidaankin todeta, että rajapinta on ikään kuin kanava tietoon, jolloin kanava (rajapinta) ja tieto (sen sisältö) ovat eri asioita (Moilanen & Niinioja & Seppänen & Honkanen 2018, 100).

3.2 Finnan avoin rajapinta

Kuten edellä on mainittu, on avoimuus tärkeä periaate Finnassa kautta linjan. Finnan ohjelmointirajapinnan avaaminen oli tavoitteena asiakasliittymän suunnittelun alkuvaiheista saakka (Virtanen 2019). Kun se alkuvuodesta 2016 avattiin, oli se merkittävä tapahtuma paitsi Finna-projektissa itsessään, myös kansallisesti datan avaamisen saralla: Finnan rajapintojen avaamisen myötä ennätysmäärä kulttuuridataa saatiin avoimeen käyttöön uudelleen hyödynnettäväksi (STT Viestintäpalvelut Oy 2016).

Rajapinnan avaamisen suhteen Finnassa tarkkailtiin kansainvälisiä esimerkkejä kuten Europeanaa ja Digital Public Library of Americaa (DPLA), joilla molemmilla on käytössään avoin rajapinta (Virtanen 2019). Europeana on eurooppalainen kulttuuri-perintöaineistojen portaali, jonka sisällöt tulevat eri maiden kansallisista digitaalisista kirjastoista (Europeana 2019). Suomen osalta aineistot menevät Europeanaan Finnan kautta. DPLA:lla on erillinen sivusto DPLA Professional Community (<https://pro.dp.la/>), jossa on erityisesti kehittäjille suunnattu oma osionsa "Developers" (<https://pro.dp.la/developers>). Kehittäjä-osiossa on paitsi tarkempaa tietoa rajapinnasta ja sen hyödyntämisestä, myös muuta kehittäjiä mahdollisesti kiinnostavaa tietoa DPLA:han ja sen aineistoihin liittyen.

Finnan rajapinta täyttää siis edellä mainitut avoimen rajapinnan määritelmän tunnusmerkit (ks. luku 3.1, s. 7–8), sillä se on julkinen ja sitä voi käyttää vapaasti. Finnan rajapinnasta on olemassa dokumentaatio Swagger UI -palvelussa⁷. Rajapinnan avaamisvaiheessa dokumentaatio sijaitsi Finnan asiakaswikissä, joka on Finnan käyttämä julkinen sivusto kaikenlaisen Finnaan liittyvän tiedon jakamiseen. Vuonna 2018 dokumentaatio siirtyi wikisivulta yksinomaan Swaggeriin.

Tämän varsinaisen "Finna-API:n" lisäksi Finnassa on myös kaksi muuta rajapintaa: kirjautumisrajapinta ja haravoimisrajapinta. Kirjautumisrajapinnan käyttöönotettuaan osallistuva organisaatio voi hyödyntää Finnan käyttäjän tunnistusta ja siis tarkistaa, ovatko kirjautuneen asiakkaan tiedot oikein. Rajapinta palauttaa vain tiedon tietojen oikeellisuudesta, ei varsinaisia tietoja. (Finna 2019g; Virtanen 2019.) Huhtikuussa 2019 kirjautumisrajapinta oli käytössä kevyin käyttöehdoin (Tolonen 2019). Haravoimisrajapinta puolestaan mahdollistaa organisaatioille sen, että ne voivat haravoida Finnan aineistoa isompia määriä kerralla. Erityisesti Digital Humanities⁸ -tahot ovat olleet kiinnostuneita tästä ominaisuudesta. Maaliskuussa 2019 haravoimisrajapinta oli testausvaiheessa. (Virtanen 2019.)

3.3 Kehittäjäkokemus

Kuten aiemmin todettiin, on rajapinnoista tullut yhä merkittävämpi osa yritysten liiketoimintaa. Rajapintojen hyödyntäminen on johtanut siihen, että nykyään monia verkossa olevia palveluita käytetäänkin enemmän niiden rajapintojen kautta kuin omien varsinaisten verkkosivujen kautta. Rajapintojen avaaminen lisäsi esimerkiksi eBayn ja Flickr – palvelun suosiota, kun ne mahdollistivat palvelun sisällön yhdistämisen muihin nettipalveluihin ja sovelluksiin. (Kotilainen 2017.)

Myös julkisella puolella rajapinta-aihe on ajankohtainen. Sen lisäksi, että julkisen hallinnon tietoa-aineistojen avaamista on suositeltu (ks. luku 2.5, s. 6), niin avoimen datan ja rajapintojen piirissä on päästy myös konkreettisiin tekoihin hankkeiden avulla. Yhtenä esimerkkinä kaksi vuotta sitten Suomessa päätökseensä tullut hanke, jonka puitteissa Suomen kuusi suurinta kaupunkia Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere, Turku ja Oulu – eli niin sanotut kuutoskaupungit – laativat yhdessä 6aika-strategian, jonka keskeisenä

⁷ ks. <https://api.finna.fi/swagger-ui/?url=%2Fapi%2Fv1%3Fswagger>

⁸ ks. <https://www.helsinki.fi/en/helsinki-centre-for-digital-humanities>

tavoitteena on kehittää kaupunkoja yhdessä muun muassa erilaisin älyteknologiaan liittyvin hankkein (6aika 2018a). Avoin data ja rajapinnat -kärkihankkeessa kuutoskaupungit avasivat dataansa ja rajapintojaan menestyksekkäästi. Hanke päättyi vuonna 2017, ja vuonna 2018 julkaistussa tiivistelmässä kerrotaan, että hankkeen ansiosta kaupungit avasivat yhteensä yli 500 datasettiä ja rajapintaa. Hankkeen ansiosta kaupungit myös yhdenmukaistivat rajapintojaan, joiden kautta on mahdollista saada tietoja esimerkiksi tapahtumista tai kaupunginvaltuuston päätöksistä. (6aika 2018b.)

Edellä mainitun kaltaiset isot avaukset ja hankkeet ovat merkittäviä tekoja, mutta varsinaista lisäarvoa aineistojen ja rajapintojen avaamisesta saadaan vasta, kun joku hyödyntää avoinna olevaa dataa. Pääasiassa datan ja rajapintojen avaamisen perimmäisenä tarkoituksenahan lienee kuitenkin se, että aineistoja päästään käyttämään mahdollisimman paljon muissa yhteyksissä ja niiden avulla voidaan luoda uusia, innovatiivisia palveluita. Varsinaisen aineistojen avaamisen jälkeen onkin kehittäjäyhteisöjen huomion saaminen olennaista. Tätä tarkoitusta varten on olemassa koontisivustoja, joille on koottu erilaisia avointa dataa tai avoimia rajapintoja tarjoavia palveluja (ks. esim. www.avoindata.fi). Lisäksi palveluaan kannattaa toki organisaation itsensä myös mainostaa omalle yleisölleen.

Rajapinnoista ja niiden hyödyntämisestä puhuttaessa nousee usein esiin termi *kehittäjäkokemus* (*Developer Experience* tai *DevX* tai *DX* [vrt. *User Experience, UX*]). Kehittäjäkokemuksesta puhuttaessa koetaan tärkeänä rajapintojen käytettävyys kehittäjien näkökulmasta. Rajapintoja tarjoavien yritysten tai organisaatioiden tulisi siis muistaa se, että lopulta kehittäjät ovat niitä, jotka joko tarttuvat rajapintaan tai jättävät tarttumatta. Ja kuten edelläkin jo todettiin, on heidän huomionsa saaminen oleellista aineistojen uudelleenkäytön näkökulmasta. Vaikka data olisi avointa, voi sen käyttö ja hyödyntäminen olla hyvin vaikeaa, mikäli käytettävyyttä kehittäjän näkökulmasta ei ole asianmukaisesti huomioitu. Myös Moilanen ym. (2018, 99) muistuttavat, että esimerkiksi ilman hyvää dokumentaatiota ja testausmahdollisuutta avoinkaan rajapinta ei välttämättä kiinnosta kehittäjiä.

Mitä sitten voidaan tehdä kehittäjän käyttäjäkokemuksen parantamiseksi ja rajapinnan houkuttelevuuden lisäämiseksi? Asiaa saattaa auttaa, mikäli organisaatioissa nähdään rajapintahyödyntäjät eräänlaisina asiakkaina tai kumppaneina tai ainakin heihin rinnastettavina. On kuitenkin huomattava, että kohderyhmänä se on erilainen kuin varsinaiset palvelun loppukäyttäjät tai -asiakkaat.

Joissain organisaatioissa on olemassa erillinen yhteisömanageri, jonka työnkuvaan kuuluu toimiminen linkkinä kehittäjien ja organisaation välillä. Näissä organisaatioissa puhutaankin usein *kehittäjäsuhteesta*, joka sisältää organisaation ja kehittäjän välisen vuorovaikutuksen aina rajapinnan käyttöönottovaiheesta varsinaiseen palvelun kehittämiseen saakka. Samassa yhteydessä saatetaan puhua myös *kehittäjäohjelmasta* (*developer program*). Tämän ohjelman ytimenä voi olla niin sanottu *kehittäjäkeskus* tai *-portaali*, joka kokoaa yhteen kaiken rajapinnan hyödyntäjää mahdollisesti kiinnostavan tiedon. (Moilanen ym. 2018, 104.)

Hyvä kehittäjäportaali tai -keskus houkuttelee kehittäjiä rajapinnan ääreen ja pyrkii helpottamaan heidän kehittämistyötään (De 2017, 171). Koska tavoitteena on, että kehittäjät käyttävät rajapintoja luodakseen uusia ja luovia sovelluksia (De 2017, 1), on siis kaikkien edun mukaista, että hyödyntäminen tehdään mahdollisimman helpoksi ja käteväksi. Kehittäjäkeskukset tai -portaalit tarjoavat rajapintaan liittyvän tiedon ja ohjeistuksen lisäksi yleensä myös keinon kehittäjille käydä keskustelua ja vaihtaa kokemuksia rajapintaan liittyen. Rajesh De (2017, 172) pitääkin tärkeänä, että kehittäjille tarjotaan vuorovaikutuskanava, jonka kautta he voivat toisaalta saada tukea ongelmatilanteissa ja toisaalta antaa palautetta, jonka avulla rajapintaa voidaan kehittää parempaan suuntaan.

Moilanen ym. (2018, 104) muistuttavat, että olennaista tässä kaikessa on se, että innovaatioiden luominen on kehittäjien ja organisaatioiden välistä *yhteistyötä*. Organisaatioita kehoitetaan mahdollistamaan kaikella tavalla kehittäjien luovuuden ja inspiraation syttyminen; sitä kautta on mahdollista saada aikaan jotakin täysin uutta.

3.4 Kehittäjien motivaatiotekijät

Mikäli organisaation tulisi houkutella kehittäjiä oman palvelunsa ympärille, niin on hyvä pohtia niitä tekijöitä, jotka kehittäjiä ylipäättään motivoivat. Lakhani & Wolf (2003) ovat tutkineet näitä motivaatiotekijöitä vapaiden ja avoimen lähdekoodin ohjelmistojen (*Free/Open Source Software* eli *F/OSS*) kehittäjien eli hakkereiden⁹ parissa. Tutkimuksessa selvitettiin, millaiset motivaatiotekijät vaikuttavat kehittäjiin, kun he laativat sellaisia ohjelmistoja, jotka ovat verkossa vapaasti saatavilla. Motivoivat tekijät jaetaan *sisäisiin* (*intrinsic*) ja *ulkoisiin* (*extrinsic*). **Sisäiset** motivaatiotekijät saavat ihmisen liikkeelle silloin

⁹ Tässä yhteydessä *hackeri* tarkoittaa esimerkiksi taitavaa ohjelmoijaa tai ohjelmointiin intohimoisesti suhtautuvaa henkilöä tms. Tietokonerikollisia kutsutaan puolestaan *crackereiksi*. (Raymond 1996, 233–234.)

kun tekeminen koetaan hauskaksi tai sopivan haastavaksi (Lakhani & Wolf 2003, 4). Tutkijat Lakhani & Wolf (2003, 4–5) jakavat sisäiset motivaatiotekijät vielä kahteen alakategoriaan: *nautintoon pohjautuvaan* sisäiseen motivaatioon (*enjoyment-based*) ja *velvollisuuden tai yhteisöön kuulumisen tunteeseen pohjautuvaan* sisäiseen motivaatioon (*obligation/community-based*). **Ulkoisia** motivaatiotekijöitä voivat puolestaan olla esimerkiksi rahallinen palkkio kehitystyöstä tai uralla eteneminen. Ohjelmistokehityksessä myös loppukäyttäjien tarpeet voivat olla ulkoinen motivaatiotekijä kehitystyölle. (Lakhani & Wolf 2003, 6–7.) Tutkimuksessa tehtiin kaksi verkkopohjaista kyselytutkimusta (syksyllä 2001 ja keväällä 2002), ja siihen osallistui satoja ohjelmistokehittäjiä vapaiden ja avoimen lähdekoodin ohjelmistojen kehittämisen piiristä (Lakhani & Wolf 2003, 8). Tutkimuksessa tärkeimpänä tuloksena pidettiin sitä, että kehittäjillä oli vahva kokemus *luovuuden tunteesta* (*personal sense of creativity*) ohjelmointityössään. Suurin osa (yli 61 %) vastaajista totesi, että parhaillaan käsillä oleva ohjelmointityö oli *vähintään* yhtä luovaa kuin mikä tahansa muu, mitä he olivat elämänsä aikana tehneet. Tämän lisäksi tutkimuksessa havaittiin, että ohjelmoijat saavuttivat usein flow-tilan työskennellessään ohjelmoinnin parissa ja sen myötä kadottivat työskennellessään ajantajun. (Lakhani & Wolf 2003, 15.) Sisäisten ja ulkoisten motivaatiotekijöiden suhteen tutkijat totesivat, ettei F/OSS-projekteihin osallistuneilla kehittäjillä ollut selkeää yhtä motivaatiotekijää, vaan erilaisia yhdistelmiä näistä motivaatiotekijöistä, luovuuden ollessa kuitenkin merkittävin työn innoittaja.

Myös Himanen (2001, 20) tuo esiin, että hakkerien työskentelylle tunnusomaista on se, että kehittämistyöhön suhtaudutaan intohimolla, mutta samaan aikaan se on hyvin ilotelevaa:

Tämä on yleinen henki: hakkeri ohjelmoi, koska ohjelmointihaasteet ovat hänelle itsessään kiinnostavia. Ohjelmointiin liittyvät ongelmat saavat hakkerin aidosti uteliaaksi ja haluamaan oppia asiasta lisää. (Himanen 2001, 19–20.)

Himanen nostaa luovuuden esiin puhuttaessa informaatiotalouden tuotantotekijöistä. Luovuudelle ja leikillisyydelle on annettava tilaa ja aikaa. (Himanen 2001, 46–47.) Nämä hakkerikulttuurille ominaiset piirteet on hyvä pitää mielessä, kun halutaan huomioida kehittäjien kokemus rajapintojen parissa työskennellessä ja näin lisätä rajapinnan houkuttelevuutta heidän näkökulmastaan.

4 Tutkimuksen toteutus ja käytetyt menetelmät

4.1 Lähtökohta

Kuten todettua, on Kansalliskirjaston perinteisten perustehtävien lisäksi vahvaksi osaksi toimintaa ovat tulleet myös digitaaliset palvelut. Niitä halutaan toteuttaa avoimesti ja näin ollaan samassa linjassa kansallisten ja kansainvälisten suositustenkin kanssa. Finnan rajapinnan avaaminen on yksi toimenpide avoimeen toimintamalliin liittyen. Sen tunnettuutta on avaamisen jälkeen lisätty esimerkiksi hackathon-tapahtumissa. Hackathonit ovat tapahtumia, joissa joukko kehittäjiä, suunnittelijoita ja muita asiasta kiinnostuneita kokoontuu yhteen ideoimaan uudenlaisia palveluita, joita voisi rakentaa olemassa olevia avoimia aineistoja, palveluja ja rajapintoja hyödyntäen. Yksi esimerkki tällaisesta tapahtumasta on Open GLAM -verkoston järjestämä Hack4Fi-tapahtuma¹⁰, jossa on tavoitteena tehdä uusia innovaatioita suomalaisen kulttuuriperinnön aineistoja hyödyntäen. Hackathoneissa on ollut kiinnostusta Finnan rajapintaa kohtaan ja muutamia sovelluksia ja käyttötapoja on syntynyt sen pohjalta. Muiden kuin näiden tapahtumien kautta syntyneet sovellukset eivät kuitenkaan välttämättä ole tulleet Finna-tiimin tietoon. Avoimen rajapinnan perusajatuksena on se, että sitä voi hyödyntää kuka tahansa vapaasti, mutta tämä johtaa siihen, että palvelu, tässä tapauksessa Finna, ei välttämättä saa tietää näistä hyödyntäjistä ja heidän palveluistaan. Finnan rajapintadokumentaatiossa on maininta siitä, että Finna-tiimi toivoo kuulevansa siitä, miten rajapinnan kautta saatua tietoa on hyödynnetty, mutta tämä suositus ei velvoita mihinkään (Finna 2019f).

Hyvä puoli rajapinnan täydessä avoimuudessa on se, että hyödyntäjillä on matala kynnyks testata rajapintaa ja tehdä sillä erilaisia kokeiluja, joista parhaimmillaan saattaa syntyä uusia innovaatioita. Viestinnän näkökulmasta avoimuus asettaa suuren haasteen, sillä kun Finnassa tehtävät päivitykset vaikuttavat rajapintaan, tulisi Finnan pystyä varoittamaan rajapintahyödyntäjiä tulevasta päivityksestä, jotta he voisivat varautua asianmukaisesti omien palveluidensa osalta. Pahimmassa tapauksessa Finnan päivitys saattaa aiheuttaa katkoja tai muita ongelmia rajapintaa hyödyntävissä palveluissa, mikäli päivityksiin ei olla osattu varautua etukäteen. Osittain juuri tästä johtuen yksi Finnan kehittämisen kohteista vuonna 2019 onkin juuri rajapintahyödyntäjien huomioiminen ja heille suunnatun viestinnän kehittäminen (Tolonen 2018).

¹⁰ <https://hack4.fi/>

4.2 Tutkimusmenetelmän valinta

Tutkimuksen alkuvaiheessa, syksyllä 2018, järjestettiin kaksi mentorointitapaamista Finnan kahden työntekijän kanssa. Ensimmäisessä tapaamisessa valittiin tutkimuksen aihe, ja toisessa tapaamisessa keskusteltiin sopivista tutkimusmenetelmistä. Todettiin, että haastattelu sopisi parhaiten menetelmäksi tämän tyyppiseen tutkimukseen. Haastattelun koettiin olevan sopiva aineistonkeruumenetelmä, koska sen avulla on mahdollista saada syvällistä tietoa, kun ollaan kiinnostuneita ihmisten mielipiteistä ja kokemuksista sekä siitä, miten he arvottavat tapahtumia (Hirsjärvi & Hurme 2001, 11). Haastattelun avulla on mahdollista keskustella vapaamuotoisesti haastateltavan kanssa, mikäli hyödynnetään metodina teemahaastattelua tai puolistrukturoitua haastattelua. Teemahaastattelussa voidaan antaa haastateltavan kertoa asiat omin sanoin, jolloin myös niiden asioiden on mahdollista nousta esiin, jotka eivät ehkä ole olleet tutkijan tiedossa alun perin ja joita hän ei olisi osannut haastateltavilta kysyä. Vaikka haastattelu muistuttaa keskustelua, on kuitenkin muistettava, että ne eroavat melko perustavanlaatuisella tavalla toisistaan: haastattelulla on selkeästi päämääränä kerätä tietoa, kun taas keskustelulla ei vastaavanlaista päämäärää välttämättä ole. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 42.)

Haastatteluun tutkimusmenetelmänä sisältyy myös haasteita ja ongelmia. Ensimmäinen haastattelu on hyvin konteksti- ja tilannesidonnaista. Lisäksi haastattelun kautta saatuihin tuloksiin sisältyy aina tulkintaa, jonka vuoksi tulosten yleistämistä onkin aina punnittava tarkkaan. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 12.) Kuitenkin koettiin, että joustavana menetelmänä haastattelu on oivallinen tämän tyyppiseen aineistonkeruuseen.

Mentorointitapaamisessa keskustellun perusteella perehdyttiin erityisesti teemahaastattelun tekemiseen, ja tarkemman perehtymisen jälkeen näkemys teemahaastattelun soveltumisesta tähän tutkimukseen vahvistui. Aiheen alue on ennalta kartoittamaton, ja on mahdotonta tietää ennakkoon, mitä haastatteluissa nousee esiin. Tämän vuoksi strukturoitu haastattelu eli haastattelun tarkka suunnittelu etukäteen valmiiksi harkittuine kysymyksineen ei ollut mielekäs. Tämän tutkimuksen aineistonkeruuseen ei sovi myöskään täysin strukturoimaton eli avoin haastattelu, koska etukäteen oli tiedossa se, minkä tyyppistä tietoa haastatteluilla halutaan saada. Lisäksi olisi tärkeää saada jokaiselta haastateltavalta tietoa muutamista samoista teemoista. Tämä edellyttää tietynlaisen haastattelurungon laatimista ja siinä pysyttelemistä jokaisen haastattelun kohdalla. Teemahaastattelua, joka asettuu jokseenkin strukturoidun ja strukturoimattoman haastattelun väliin, saatetaankin kutsua puolistrukturoiduksi menetelmäksi, jolle on tyypillistä,

että jokin haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon muttei kaikkia (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47). Teemahaastattelussa on oleellista, että tiettyjen kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48).

4.3 Haastatteluiden suunnittelu ja niihin valmistautuminen

Kuten edellä todettiin, jo ennen haastattelujen toteuttamista oli tiedossa muutamia teemoja, joista haluttiin saada haastateltavalta näkemyksiä ja mielipiteitä. Näiden ajatusten pohjalta ryhdyttiin suunnittelun ensimmäisessä vaiheessa laatimaan haastattelurunkoa. Rungon lähtökohtana olivat mentorointitapaamisessa esiin nousseet kysymykset ja pohdinnat: Finna-tiimiä kiinnosti saada lisätietoa siitä, keitä rajapinnan hyödyntäjät ovat eli minkälainen on heidän palvelunsa, jossa he hyödyntävät Finnaa. Lisäksi haluttiin tietoa siitä, miten Finnassa tapahtuvat muutokset mahdollisesti vaikuttaisivat rajapinnan hyödyntäjien omiin palveluihin ja millä tavalla Finnassa tulisi ottaa nämä seikat huomioon. Finnaa kiinnostivat myös rajapinnan hyödyntäjien omat resurssit sekä tulevaisuuden suunnitelmat. Näiden, ja muutaman muun, mentorointitapaamisessa nousseiden aiheiden pohjalta laadittu haastattelurunko toimi pohjana haastatteluille. Runko oli paikoin kuitenkin vain suuntaa antava, koska haastateltavien taustat ja heidän palvelunsa olivat keskenään hyvin eri tyyppisiä. Osa kysymyksistä oli siis jokseenkin epärelevantteja osalle, kun taas toisille ne saattoivat olla hyvinkin keskeisiä.

Teemahaastatteluissa haastattelurungon tarkoituksena ei ole listata tarkkoja kysymyksiä vaan laajempia teema-alueita, jotka on listattu pelkistetysti. Nämä iskusanat toimivat haastattelijalle muistilistana haastattelun aikana. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 66-67.) Haastattelurunkoa työstettäessä tämän tutkimuksen rungosta tuli kuitenkin lopulta melko tarkka. Haastattelurungossa oli siis useita tarkkoja kysymyksiä, mutta tarkoituksena kuitenkin oli, että haastattelu elää sen mukaan mikä on haastateltavalle relevanttia. Kysymysten tarkoituksena oli ikään kuin avata keskustelu tietystä aiheesta.

Kun rungon suunnittelu sekä muut valmistelut olivat loppusuoralla, otettiin yhteyttä haastateltaviin ja sovittiin tapaamisaikoja. Haastatteluita oli yhteensä viisi: neljä niistä järjestettiin joulukuussa 2018 ja yksi tammikuussa 2019. Haastateltavien nimet ja yhteystiedot saatiin osittain suoraan Kansalliskirjastolta ja osittain organisaatioilta itseltään sähköpostitse.

Hirsjärvi & Hurme toteavat, että valmisteluvaiheessa ennen haastattelua tulee tehdä muutamia päätöksiä: esimerkiksi haastattelun ajankohta, paikka ja arvioitu kesto tulee päättää. Näiden lisäksi tulee myös miettiä, mitä välineistöä haastattelut vaativat (Hirsjärvi & Hurme 2001, 73). Tässä tutkimuksessa haastattelujen ajankohdat ja paikat päätettiin haastateltavien kanssa yhdessä. Paikaksi ehdotettiin ensisijaisesti haastateltavan työpaikkaa, mutta yhdessä tapauksessa haastateltava teki töitä kotoa käsin, joten haastattelupaikkana toimi Helsingin yliopiston kirjaston ryhmätyötila. Lisäksi yksi haastattelu järjestettiin verkon välityksellä (Google Hangouts), koska haastateltavan työpaikka sijaitsi toisella paikkakunnalla. Haastattelut äänitettiin Zoom-äänityslaitteella.

4.4 Haastateltavat organisaatiot

Haastateltaviksi pyrittiin valitsemaan sellaisia palveluita ja tahoja, jotka ovat keskenään erityyppisiä – tavoitteena saada haastatteluissa esille mahdollisimman erilaisia näkökulmia. Haastateltavat valikoitiin niiden palveluiden joukosta, jotka olivat Finnassa jo entuudestaan tiedossa ja näin ollen heidän yhteystietonsa oli saatavissa Finna-tiimin kautta; yhteystiedot oli saatu palveluilta itseltään, kun he olivat olleet yhteydessä Finnaan rajapinnan käyttöönottovaiheessa. Edellä mainituilla perusteilla haastatteluun valittiin seuraavat viisi palvelua:

- Helsinkikuvia.fi
- Wikidocumentaries
- Itslearning
- Finto
- Edison-oppimisalusta

4.4.1 Helsinkikuvia.fi

Helsinkikuvia.fi on kuvapalvelu, joka tarjoaa valokuvia Helsingin kaupunginmuseon aineistoista. Helsinkikuvia.fi-palvelu avattiin vuonna 2017 ja se keräsi jo ensimmäisen viikon aikana yli kaksi miljoonaa sivulatausta. Helsingin kaupunginmuseo on allekirjoittanut Finnan palvelusopimuksen, ja sillä on oma näkymä Finnassa¹¹, mutta Helsinkikuvia.fi-palvelu on tästä näkymästä erillinen palvelu.

¹¹ <https://hkm.finna.fi/>

Helsinkikuvia.fi-palvelun tavoitteena on olla visuaalinen käyttöliittymä, jossa kuva on pääosassa. Palvelu on pyritty rakentamaan niin, että kenen tahansa olisi helppo käyttää sitä ja selata kuvia; perinteisesti museon kuvapalveluiden suurimpia kohderyhmiä ovat olleet esimerkiksi toimittajat, tutkijat ja taiteilijat, mutta Helsinkikuvia.fi-palvelun tavoitteena on olla palvelu kaikille, ei ainoastaan niin sanotuille ammattikäyttäjille. (H1.)

Valokuvat tarjotaan palvelussa CC Nimeä 4.0 -lisenssillä, joten kuvia voi käyttää vapaasti myös kaupalliseen käyttöön sillä edellytyksellä, että mainitsee kuvaajan nimen (jos tiedossa) ja Helsingin kaupunginmuseon. Kuvia on mahdollista ladata omalle koneelleen myös korkearesoluutioisina eli painokelpoisina. Helsinkikuvia.fi -sivuston kautta on mahdollista tilata kuvista julisteita itselleen. Julistekuvien tilaaminen on maksullista. (Helsinkikuvia.fi 2019.)

4.4.2 Wikidocumentaries

Wikidocumentaries on palvelu kansalaishistorioitsijalle. Palvelussa käyttäjät voivat rikastaa aineistoja ja luoda niistä haluamiaan kokonaisuuksia; jokaisella aiheella on oma sivunsa, joihin voidaan linkittää ja lisätä käyttäjien tuomia sisältöjä (Wikidocumentaries 2018). Haastattelun aikaan, loppuvuodesta 2018 palvelu ei ollut vielä avoin yleisölle, joten varsinaisia käyttäjiä palvelulla ei vielä ollut. Palvelua on kuitenkin esitelty esimerkiksi konferensseissa, ja palvelua kohtaan on ollut kansainvälistäkin kiinnostusta. (H2.)

4.4.3 Itslearning

Itslearning on kansainvälinen yritys, joka tarjoaa oppimisympäristöpalveluita organisaatioasiakkaille, kuten kunnille, kuntayhtymille tai yksittäisille organisaatioille. Tarjotuissa oppimisympäristöissä on mukana niin sanottu kirjastokomponentti, johon käyttäjä voi tallentaa haluamaan sisältöä ja hyödyntää sitä tarvittaessa oppimisympäristön muissa osissa, kuten kurssisisällöissä ja opetusmateriaaleissa. Finnan rajapinnan avulla kirjastokomponenttiin saadaan oletussisältöä, kuten esimerkiksi historiallisia kuvia tai vanhoja karttoja, joka on käyttäjän saatavilla heti alusta lähtien, kun oppimisympäristö otetaan käyttöön. (H3.) Tämä on hyvä esimerkki siitä, kuinka Finna on avoimien sisältöjensä myötä tuonut lisäarvoa kaupalliselle tuotteelle.

4.4.4 Finto

Finto on sanasto- ja ontologiapalvelu, jota kehitetään Kansalliskirjaston, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä valtiovarainministeriön yhteisessä projektissa (Finto 2019). Finto-palvelun haastateltava oli tehnyt sekä työnsä ohessa, että yksityishenkilönä myös muita Finnan rajapintaa hyödyntäviä pieniä sovelluksia. Näitä sovelluksia olivat Annif ja Twitter-botit nimeltä FinnaBot ja YSOuudet. Haastattelussa käytiin läpi nämä kaikki palvelut ja rajapinnan käyttö myös niiden näkökulmasta. Finton erityispiirteenä muihin palveluihin nähden on se, että osa Finto-projektin piirissä työskentelevistä henkilöistä on Kansalliskirjaston työntekijöitä, samoin kuin Finnan työntekijät. Rajapintoihin liittyvissä ongelmassa Finton työntekijöillä oli siis parempi mahdollisuus kysäistä apua suoraan Finnan työntekijöitä, eivätkä he olleet samalla tavalla sähköisen viestinnän varassa kuin muut hyödyntäjät. Finto-palvelun rajapinnat ovat myös avoimet ja heillä on palvelunsa suhteen saman suuntaisia haasteita kuin Finnassa. (H4.)

Finto-palvelussa Finnan rajapintaa on hyödynnetty siten, että Finton käsitteitä selatessa sivulla on nähtävillä Finnasta tuleva kuva. Kuvat toimivat käytännön esimerkkeinä siitä, millä tavalla Finton ko. käsitettä on käytetty kuvailussa. (H4.)

Annif-palvelu puolestaan hyödyntää Finnan laajaa aineistomäärää ja toimii päinvastaisella logiikalla kuin Finna: kun Finnaan syöttää hakusanan, saa tuloksena erilaisia aineistoja. Annifiin puolestaan syötetään aineisto, eli teksti, ja Annif antaa kyseiselle tekstille asiasanaehdotuksia. Tätä ominaisuutta voivat hyödyntää muun muassa opinnäytetyön tai gradun tekijät, jotka haluavat löytää sopivia asiasanoja lopputyölleen. (H4.)

Twitterissä toimiva FinnaBot hakee ajankohtaisilta uutissivustoilta pinnalla olevia aihe-tunnisteita, joilla se tekee rajapinnan kautta haun Finnaan ja tviittaa näin hakutuloksena saamiaan kuvia. YSOuudet puolestaan tekee Finnaan haun yleiseen suomalaisen ontologiaan vastikään lisätyillä uusilla käsitteillä ja tviittaa tiedon siitä kuinka monta tulosta kyseisellä käsitteellä Finnasta saa. (H4.)

4.4.5 Edison-oppimisalusta, Haltu Oy

Edison-oppimisalusta on Kuntien Tiera Oy:n oppilaitoksille tarjoama palvelu, jonka varsinainen ohjelmointi tehtiin ulkoistetusti Haltu Oy:n toimesta (Haltu 2019). Tutkimukseen haastateltiin palvelun ohjelmoinnista vastannutta henkilöä. Haltu Oy oli alihankkijana

myös HelsinkiKuvia.fi-palvelussa; Haltu Oy vastasi palvelun ohjelmoinnista sen lanseeraukseen saakka (H1).

Edison-oppimisolustassa Finnan rajapinnan kautta saadaan kuva-aineistoa, jota voidaan hyödyntää esimerkiksi oppimateriaaleina.

Haastattelu järjestettiin etäyhteydellä, koska matkustusmahdollisuutta ei ollut. Huomion arvoista on, että oppimisolustan ohjelmoinnista oli kulunut aikaa useampi vuosi, eivätkä kaikki asiat olleet enää tuoreessa muistissa. Myös etäyhteyksien pätkiminen aiheutti haasteita keskustelulle.

4.5 Tutkittavien informointi

Kuula (2011, 99) muistuttaa, että tutkimusaineistoa kerätessä tulee tutkittaville antaa tietoa siitä, miten kerättyä aineistoa tullaan käyttämään. Tämän tutkimuksen haastatteluja järjestettäessä haastateltavia informoitiin tutkimukseen ja haastatteluun liittyvistä seikoista sekä haastattelupyynnön yhteydessä sähköpostitse, että haastattelutilanteessa ennen varsinaisen haastattelun alkua. Informoinnin ohjenuorana käytettiin soveltuvilta osin Tietoarkiston Aineistonhallinnan käsikirjaa (Tietoarkisto 2019a). Käsikirjan suositusten pohjalta haastattelupyynnön yhteydessä kerrottiin opinnäytetyön sisällöstä ja tavoitteista, ja siitä, että aineistoa kerätään haastatteleamalla muutamia henkilöitä. Samassa viestissä haastateltaville kerrottiin myös, että haastattelut äänitetään, mutta näin saatua aineistoa ei käytetä muuhun kuin tähän opinnäytetyöhön. Äänittäminen on perusteltua siitä syystä, että haastattelun äänittäminen sujuvoittaa itse haastattelutilannetta ja vapauttaa haastattelijan keskittymään täysin haastateltavan kuuntelemiseen ja sisältöön muistiinpanojen kirjoittamisen sijasta (Hirsjärvi & Hurme 2001, 92). Haastateltaville kerrottiin myös, että heidän yhteystietonsa (tai heidän organisaationsa yhteystiedot) on saatu Kansalliskirjastolta, ja että tutkimuksen lopullisena tavoitteena on laatia Finnalta viestintäsuunnitelma erityisesti rajapintahyödyntäjiä ajatellen.

Haastattelujen suunnitteluvaiheessa pohdittiin, että millä tavalla haastateltavien nimi-ym. tiedot olisi parasta tekstissä esittää. Alustavasti päätettiin, että haastateltavien nimiä ei käytetä, sillä niillä ei koeta olevan merkitystä aiheen käsittelyn kannalta. Kuitenkin, koska palveluita kuvataan melko tarkasti, ja palveluiden, organisaatioiden ja yritysten nimiä käytetään, ei haastateltaville voida taata anonymiteettisuoja. Jokaiselle haasta-

teltavalle kerrottiin ennen varsinaisen haastattelun alkua suullisesti, että heidät saataan aineiston perusteella tunnistaa. Lisäksi kerrottiin, että haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja tutkimuksesta pois vetäytyminen on mahdollista missä vaiheessa tahansa, myös jälkikäteen. Haastattelun alussa muistutettiin myös siitä, että aineistoa ei käytetä muuhun tarkoitukseen kuin tämän opinnäytetyön aineistoksi.

4.6 Litterointi

Haastattelut litteroitiin aina sitä mukaa kun kyseinen haastattelu oli pidetty. Siihen, kuinka suurella tarkkuudella litterointi on syytä tehdä, vaikuttaa se, minkä tyyppinen tutkimusongelma on kyseessä. Tässä tapauksessa tiedetään, että ei ole tarkoitus tehdä esimerkiksi keskustelututkimusta tai kielitieteellistä tutkimusta, vaan pikemminkin sisällönanalyysejä tai muuta sen suuntaista, joten todettiin, ettei ole mielekästä merkitä litterointeihin esim. äänenpainoja tai puheen taukoja. Moilaseen ja Roposeen (1994, 32) nojaten, aineiston litteroinnissa huomio keskitettiin haastateltavan vastauksien sisältöön, ei haastattelijan ja haastateltavan väliseen kommunikaatiosuhteeseen. Kuten Moilanen ja Roponen (1994, 32) toteavat, saattavat keskustelututkimukselle tyypilliset eksaktit litteraatiot olla jopa haitaksi, kun tutkimuksen pyrkimyksenä on tarkastella nimenomaan keskustelun sisältöä. Ja niin oli tämänkin tutkimuksen kohdalla; litteroinneissa oli otettava huomioon helppolukuisuus ja mahdollisuus nopeaan kokonaisuuksien hahmottamiseen. Tämän johdosta litterointivaiheessa haastateltavien puheesta poistettiin paikka paikoin täytesanoja (”niinku”, ”tota”) ja jätettiin merkitsemättä tauot ja muut keskusteluun liittyvät (enimmäkseen haastattelijan) affirmaatiota merkitsevät sanat (”joo”, ”aivan”). Tutkimuksessa käytettyä litterointitapaa kutsutaan Tietoarkiston Aineistonhallinnan käsikirjassa nimellä peruslitterointi. Peruslitteroinnille on tyypillistä edellä mainittu täytesanojen ja kesken jäävien tavujen pois jättäminen. Lisäksi siitä voidaan jättää pois selvästi kontekstiin liittymätöntä puhetta. Puheen lisäksi peruslitteroinnissa litteroidaan merkitykselliset tunneilmaisut. Tässä tutkimuksessa ei esiintynyt sellaisia tunneilmaisuja, jotka olisivat olleet tutkimuksen kannalta merkityksellisiä. (Tietoarkisto 2019b; Hirsjärvi & Hurme 2001, 138.)

4.7 Kyselyn laatiminen

Kun haastatteluaineistoa oli tutkittu, laadittiin lyhyt kysely niille rajapinnan hyödyntäjille, jotka eivät olleet valikoituneet haastatteluihin. Kyselyn pohjana pidettiin haastattelurunkoa, jotta kyselyssä saataisiin vastauksia samoihin kysymyksiin kuin haastattelussa.

Koska kyselyn täyttäminen kuitenkin pyrittiin pitämään mahdollisimman nopeana, laadittiin kysymyksiin vastausvaihtoehtoja haastatteluista saatujen vastausten perusteella.

Kyselyn laatimisessa ja valmiiden vastausvaihtoehtojen valinnassa hyödynnettiin haastatteluissa saatuja vastauksia. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää, saavatko haastatteluissa ilmi tulleet kommentit vahvistusta. Mikäli sekä haastatteluiden että kyselyn vastaukset ovat samansuuntaisia, saadaan parempi pohja viestinnän suunnittelulle. Kyselystä pyrittiin tekemään mahdollisimman nopeasti täytettävä, jotta kyselyyn saataisiin mahdollisimman monta vastausta. Kyselyn alustana käytettiin Google Driven valmiita Forms-sivupohjia ja kyselytoimintoja.

4.8 Rajapintahyödyntäjien etsiminen

Ennen kyselyn lähettämistä tuli selvittää, keille kysely lähetetään; tässä vaiheessa pyrittiin selvittämään niin monta Finnan rajapintaa hyödyntänyttä tahoja kuin mahdollista, sillä kysely on helppo lähettää suurellekin määrälle vastaanottajia. Finnan kautta oli saatavilla muutaman tahon yhteystiedot, kuten Lokistories-palvelun, joka on John Nurmisen säätiön toteuttama meriaiheinen verkkopalvelu. Loki kokoaa yhteen käyttäjien meriaiheisia tarinoita sekä esimerkiksi retkeilyvinkkejä (Lokistories 2019). Ajapaik-palvelu¹² puolestaan hakee Finnasta käyttäjän sijaintitietojen perusteella paikannettuja kuvia. Käyttäjä voi halutessaan esimerkiksi jälleenalokuvata¹³ samaisen sijainnin. Edellä mainittujen lisäksi tiedossa oli Selaamo¹⁴-palvelu sekä syksyllä 2018 järjestetyn WIDE-hackathon-tapahtuman teknisen ratkaisun voittajaprojekti, jossa luotiin selainlaajennus Finnan rajapintaa hyödyntäen (Ahola 2018).

Näiden edellä mainittujen rajapintahyödyntäjien lisäksi etsittiin hyödyntäjiä Matomo-analytiikkatyökalun avulla Finnan käyttölokeista. Työkalulla tutkittiin Finnan rajapinnan liikennettä aikavälillä 1.1.2018–31.1.2019. Avoimen rajapinnan haasteena on tiedon saaminen siitä, ketkä rajapintaa todellisuudessa käyttävät. Analytiikka ei välttämättä kerro kaikkea, jos kyseessä on esimerkiksi pilvipalvelu, jonka kautta kyselyt rajapintaan tulevat (Moilanen ym. 2018, 94–95).

¹² www.ajapaik.ee

¹³ Jälleenalokuvamisella tarkoitetaan aiemmin valokuvatun paikan valokuvaamista uudelleen, jolloin nähdään miten kyseinen paikka on muuttunut vuosien saatossa. (Wikipedia 2019.)

¹⁴ <http://selaamo.fi>

Tässä tapauksessa Matomon avulla löytyi uusia, edelleen mahdollisesti aktiivisena olevia hyödyntäjiä neljä kappaletta. Tietomilli-mielipidepuntari on Tietoarkiston toteuttama palvelu, joka tarjoaa tietoa suomalaisten yhteiskunnallisista mielipiteistä ja niihin liittyvistä trendeistä (Tietomilli mielipidepuntari 2019). Finnan rajapintaa on Tietomilli-palvelussa hyödynnetty Suomi 100-teemasivulla olevien kuvien noutamiseen. Museoviraston kulttuuriympäristön palveluikkuna hyödyntää myös Finnan rajapintaa. Se sisältää museoviraston arkistoon, rekistereihin ja kokoelmiin tallennettua tietoa arkeologisesta kulttuuriperinnöstä ja rakennetuista kulttuuriympäristöistä (Museovirasto 2019). Käyttölökiä tutkimalla löytyi myös ruotsalaisen historiallisten kuvien hakupalvelun Platsminnenin¹⁵ sivut. Neljäntenä palveluna oli yksityisen henkilön luomat verkkosivut, joihin kuului muun muassa kirjahaku, jonka tulokset tulivat Finnasta. Kysely lähetettiin siis seuraaville tahoille:

- Lokistories
- Ajapaik.ee
- Selaamo
- Selainlaajennus (WIDE-voittajaprojekti)
- Tietomilli mielipidepuntari
- Museoviraston kulttuuriympäristön palveluikkuna
- Platsminen
- Verkkosivut (yksityinen henkilö)

5 Tutkimuksen tulokset

5.1 Haastatteluaineiston käsittely

Kun haastattelut oli litteroitu, käytiin aineistoa läpi Atlas.ti-ohjelmistolla ja paperilla. Aineistoa käytiin läpi useaan otteeseen ja siitä pyrittiin saamaan selkeitä aihekokonaisuuksia, joiden varaan viestintäsuunnitelmaa olisi mahdollista alkaa hahmotella. Analyysivaiheeseen liittyen on syytä muistaa, että haastatteluaineiston analysoiminen sisältää aina paljon tulkintaa ja että aineistosta nostetut teemat pohjautuvat aina tutkijan tulkintoihin haastateltavansa sanomisista: vaikka kaksi haastateltavaa tuskin käyttävät samoja sanoja puhuessaan tietystä asiasta, tulkitsee tutkija ne kuitenkin kuuluvaksi saman teeman alle (Hirsjärvi & Hurme 2001, 173).

¹⁵ <http://utforska.platsminnen.se/>

Seuraavassa haastatteluaineistoa käydään läpi aihe aiheelta ja tukena käytetään paikoin suoria lainauksia haastateltavilta. Lopuksi tulokset kootaan yhteen ja pyritään muodostamaan kokonaiskuvaa rajapintahyödyntäjistä sidosryhmänä.

5.1.1 Ohjelmointityö

Kolme haastateltavista oli itse toiminut palvelun kehittäjänä, eli he olivat käytännössä ohjelmoineet eli koodanneet palveluaan Finnan rajapinnan päälle. Kaksi haastateltavista ei ollut itse koodannut, mutta he olivat olleet tiiviisti mukana palvelun kehitystyössä muulla tavalla. Haastattelujen perusteella koodaaminen tapahtuu monesti ulkoistetun kehittäjätiimin tai -yrityksen toimesta. Tämän aineiston kohdalla näin oli esimerkiksi Helsinki.fi-palvelun sekä Edisonin tapauksessa. Wikidocumentaries-palvelussa ei ole varsinaista yhtä yhtenäistä organisaatiota taustalla, vaan kyse on enemmän yhteistyöverkoston tyyppisestä työskentelytavasta. Finto- ja Itslearning-palveluissa kehitystyö lähti koodaustaitoisen työntekijän omasta ajatuksesta liikkeelle ja tapahtui tuumasta toimeen -periaatteella.

5.1.2 Rajapinnan käyttöönotto ja dokumentaation riittävyys

Kuten aiemmin todettiin, haastatteluihin valitut palvelut olivat keskenään hyvin erityyppisiä. Voitaisiin siis mahdollisesti olettaa, että haastatteluissa tulisi esille kirjo niistä vaihtoehtoisista tavoista, joilla kehittämistyö saattaa lähteä liikkeelle. Haastatteluiden perusteella oli kuitenkin huomattavissa, että jopa isommissa organisaatioissa oli mahdollista, että kehitystyö oli lähtenyt käytännössä liikkeelle yksittäisen kehittäjän omasta inspiraatiosta. Näissä tapauksissa kehittäjä lähti yleensä liikkeelle itsenäisesti dokumentaation ja/tai kokeilujen pohjalta:

Sitten tutustuin siihen API-dokumentaatioon ja rupesin kokeilemaan, että millä tavalla se vois toimia [...] (H3.)

[...] pääasiallisestihan me ollaan otettu se rajapinta itsenäisesti käyttöön ku se on kuitenkin avoin rajapinta. (H5.)

Osa haastateltavista otti rajapinnan käyttöönsä ilman, että oli yhteydessä Finnaan. He kokivat rajapinnan dokumentaation riittäväksi.

Ei, ei silleen [ollut tarvetta olla yhteydessä Finnaan], että oli ihan hyvät, tarkat dokumentaatiot kyllä. (H5.)

Koodarit ei oo ollu [yhteydessä Finnaan]. Dokumentaatio on toiminut ilmeisen hyvin. (H2.)

Osa puolestaan joutui turvautumaan Finnan apuun käyttöönottovaiheessa. Finton tapauksessa apua oli saatavilla saman katon alta.

Mut se oli helppo toteuttaa, että voi mennä vaan juttelemaan finnalaisten kanssa kun tuli ongelma. [...] sit saatiin joku hyvä vinkki, että se kantsiikin tehdä näin eikä näin. (H4.)

Helsinkikuvia.fi-palvelun kohdalla vuorovaikutusta oli jo lähtökohtaisesti enemmän olemassa olevan asiakassuhteen johdosta, ja Finnaan oltiinkin yhteydessä jo suunnittelu- vaiheessa.

Ja silloin varmistettiin, että onhan se rajapinta tarkotettu myös tällasten responsiivisten palveluiden rakentamiseen [...]. Ja silloin me saatiin vastaukseks, että kyllä. [...] kysyin ihan Finna-postin^[16] kautta silloin [...]. (H1.)

Näiden tapausten lisäksi oli Itslearning-palvelu, jossa ei tarvittu Finnan tukea käyttöönotossa, mutta dokumentaation maininta siitä, että Finna-tiimi toivoo rajapintahyödyntäjiltä yhteydenottoa, tuotti tulosta.

Aikalailla lähin vaa kokeileen, että miten se vois toimia ja [...] sitten kun [...] alko olla jo jonkun verran sitä materiaalia niin [...] siel oli muistaakseni jotkut ohjeet, että jos [rajapintaa] hyödyntää niin he toivovat, että siitä [...] kerrotaan. Sit mä olin yhteydessä. (H3.)

5.1.3 Käyttäjät

Rajapintahyödyntäjillä on keskenään erilaisia kohderyhmiä ja loppukäyttäjiä. Helsinkikuvia.fi-palvelua on tehty sillä ajatuksella, että kohderyhmänä ovat kaikki. Palvelusta on pyritty tekemään mahdollisimman helppokäyttöinen ja selkeä, jotta kuka tahansa pystyisi sitä hyödyntämään ja tämän on koettu onnistuneen. (H1.)

Me on siinä päästy siihen tavoitteeseen, et on saatu se [...] kaikkien käyttöön. (H1.)

Wikidocumentaries on palvelu kansalaishistorioitsijalle. Palvelun sisällöt pohjautuvat vapaasti saatavilla olevaan aineistoon, ja sellaiseen aineistoon, jonka tekijänoikeussuoja

¹⁶ Finna-postilla viitataan Finna-tiimin palvelusähköpostiin.

on rauennut (suoja-aika on 70 vuotta) ja sen vuoksi aineisto painottuu menneisyyteen; uutta materiaalia ei ole yhtä paljon avoimesti saatavilla. (H2.)

[...] mä ajattelen itse, että se on [...] kansalaishistorioitsijan tutkimustyökalu, mutta samalla se [...] rikastaa ja parantaa niitä aineistoja. (H2.)

Opetusympäristöjen (Itslearning, Edison) kohderyhmänä ovat luonnollisesti opettajat ja heidän kauttaan koululaiset. Opettajat ovat Finnassa ylipäätään tärkeä kohderyhmä ja palvelussa on tehty paljon kehitystyötä nimenomaan opettajia ajatellen. Annif-palvelun kohderyhmänä ovat esimerkiksi opiskelijat ja tutkijat.

Vain kahdessa haastattelussa oli tiedossa varsinaista loppukäyttäjäpalautetta palvelusta. Helsinkikuvia.fi-palvelu on saanut pääasiassa hyvää palautetta loppukäyttäjiltään; yleisöltä tullut palaute ei ole juurikaan koskenut teknistä ratkaisua vaan enemmän sisältöjä ja esimerkiksi lisenssitietoja. Palvelu on herättänyt ajatuksia, että vastaavanlaista kuvapalvelua voitaisiin tehdä myös muissa Suomen kaupungeissa. (H1.)

[...] ehkä myös lisänny tosi paljon ylipäänsä kuvista tulevaa palautetta. Ja ehkä se liittyy kuitenkin kaikkein eniten nykyään niihin kuvien sisältöön, [...]. Et ei hirveesti tuu siitä käyttöliittymästä [...]. (H1.)

Lisäksi Annif-palvelun käyttöön ottanut organisaatio oli ollut tyytyväinen palveluun. Vaikka varsinaista käyttäjäpalautetta ei olekaan vielä mahdollista saada, niin Wikidocumentaries on herättänyt kiinnostusta myös kansainvälisesti, kun sitä on esitelty konferensseissa. Samoin Annif-palvelu on herättänyt kansainvälistä kiinnostusta.

5.1.4 Haasteet

Haastatteluissa nousi esiin haasteita, joihin kehittäjätahot törmäävät toiminnassaan. Useammassakin haastattelussa oli yhtenä merkittävänä haasteena organisaation omien järjestelmien vanhanaikaisuus. Vanhentuneet järjestelmät ovat aiheuttaneet jonkin verran ongelmia esimerkiksi Helsinkikuvia.fi-palvelussa, mutta järjestelmää ollaan uusimassa, joten ongelmien toivotaan vähenevän uuden järjestelmän käyttöönoton myötä. Finnan rajapinnan toimivuuden suhteen ei ollut kenelläkään haastateltavalla ollut suurempia ongelmia, muutamaa pientä katkosta lukuun ottamatta. Näitä katkoksia ei kuitenkaan koettu kovin merkittäviksi.

Ja siinä oli tietysti aluks pieniä palvelinongelmia sekä meidän palvelimilla että varmaan Finnan rajapinnan päässä. Se käytön määrä sit kuitenkin yllätti molemmat osapuolet, mutta käytännössä ne ongelmat on ollu hyvin pieniä. (H1.)

[...] mahdollisesti muutaman minuutin katkos [...], Finnan rajapinta ei jostain syystä vastannut. (H5.)

Teknisten haasteiden lisäksi myös byrokrania ja prosessit koettiin haastavina ja ajoittain työtä hidastavina tai hankaloittavina. Erityisesti silloin kun kehitystyötä tehdään alihankintana ja kun pientenkin muutosten tekemiseksi on saatava hyväksyntä yhdeltä tai useammalta eri taholta, on kiireellisten päivitysten tekeminen haastavaa.

Se [päivityksiin reagoiminen] riippuu aina [...] sit meidän ku myös koodareitten tilanteesta. (H1.)

On [...] monta [...] tahoo välissä ja tää prosessi, et miten joku toiminnallisuuden saa sinne edisoniin niin se on todella pitkä. (H5.)

Näistä kehittäjien haasteista ei Finnaan välttämättä tule tietoa, mutta tämän aineiston pohjalta on perusteltua ottaa huomioon se vaihtoehto, että rajapintahyödyntäjällä saattaa pahimmillaan olla monimutkainen ja aikaa vievä prosessi saada päivityksiä omaan palveluunsa.

5.1.5 Kehitysehdotuksia Finnalle

Haastatteluissa ei noussut esiin yhtään yksittäistä isoa puutetta tai ongelmaa Finnan suhteen, mutta yksittäisiä parannusehdotuksia tuli lähes jokaisessa haastattelussa. Kuten edellä todettiin, monelle haastateltavalle rajapinnan dokumentaatio oli ollut riittävää, mutta esille nousi myös toive saada lisäohjeistusta rajapinnan käyttöönottoon. Yksi konkreettinen ehdotus oli jonkinlainen lyhyt kuvaus hyvistä käytännöistä tai pelisäännöistä rajapinnan käyttöönotossa, joista kävisi ilmi muutamia vinkkejä, joita rajapintahyödyntäjän olisi hyvä ottaa huomioon.

[Olisi hyvä olla] hyvät käytännöt tai pelisäännöt [...] miten tota [rajapintaa] hyödyn-tää [...]. Ihan [...] perusdesign-periaatteita, että miten tehdään Finnan päälle palvelu. (H1.)

Myös kuvien suhteen ehdotettiin lisätoimintoja.

Ehkä ideaalitapauksessa Finnassa voisi olla valittavana [...] kuvaselaamo-tyyppinen kevyt käyttöliittymä, jossa kuva on vahvemmassa roolissa, jos se organisaatio haluais. (H1.)

Myös Finnan tietuekeskeisyys koettiin haastavaksi kehittäjän näkökulmasta, mutta toisaalta tämän muuttaminen vaatisi niin suuria muutoksia, ettei sen realistisuudesta oltu varmoja.

Se on yksi rajoite, että [Finnassa] kaikki on niin litteää ja tietuekeskeistä [...]. Se tietysti myös heijastuu siihen rajapintaan [...], siinä on yksi search-metodi, johon kohdistuu massiivinen määrä parametreja [...]. [Jos joskus] päästäis irti siitä mallista, [...] se tuottais muutoksia kaikkialle [...] myös rajapintaan, että en tiedä onko se realistista. (H4.)

Myös aineistotyyppien kuvauksista todettiin, että niistä olisi hyvä olla tietoa, jotta niiden haltuunottaminen helpottuisi sellaisillekin kehittäjille, jotka tulevat muualta kuin muistioorganisaatioalojen piiristä.

[...] jos haluaa monentyyppistä aineistoa niin tavallaan pitää jokainen aineistotyyppi erikseen ottaa haltuun. Ja niistä ei oikeastaan käsittääkseni oo mitään julkista dokumentaatiota, että miten kirjat on tehty, miten museoesineet on tehty. (H4.)

Tätä näkemystä tuovat esiin myös Moilanen ym (2018, 100) puhuessaan kehittäjäkokemuksesta: jos ohjelmointirajapintojen tietomallit koetaan hyvin asiantuntijapainotteisiksi, eivätkä ne avaudu helposti ulkopuolisille, ei kehittäjänäkökulmaa ole riittävästi otettu huomioon.

Nämä yllä mainitut, haastatteluissa esiin nousseet kehitysehdotukset saattavat joissain tapauksissa osoittautua kullanarvoisiksi Finnan jatkokehitystä ajatellen. Olisi siis Finnan jatkon kannalta suositeltavaa, että kehittäjillä olisi matalan kynnyksen foorumi, jonne kehitysehdotuksia tai muita kehitykseen liittyviä kommentteja olisi mahdollista kirjata.

5.1.6 Viestintä

Viestintään liittyen haastateltavilta tiedusteltiin heidän omia asiakas- ja markkinointiviestinnän kanaviaan sekä sitä mitä kanavia pitkin he haluaisivat saada tiedon, mikäli Finnassa tapahtuu merkittäviä päivityksiä. Kysyttiin myös, haluaisivatko he saada tiedon, mikäli Finnaan tulee vaikkapa suuri määrä uutta aineistoa saataville.

Asiakasviestinnässä haastateltavilla oli käytössä pääasiassa sähköposti tai sähköpostilistat. Muita mainittuja asiakasviestinnän tapoja olivat Slack, uutiskirjeet, Google Groupsin pohjalta rakennettu foorumi sekä erilaiset tapahtumat. Näiden kanavien lisäksi Hel-

sinkikuvia.fi-palvelu käytti markkinointiviestintään sosiaalista mediaa, kuten nostoja Facebookissa ja Instagram-päivityksiä. Kuvamyyntipalvelua mainostettiin ennen joulua myös katumainoksien. Lisäksi Haltulla on verkkosivuillaan blogi, jossa he kertovat yrityksen alaan liittyvistä teemoista.

Kysyttäessä siitä, millä tavalla haastateltava kokee, että tieto Finnan tärkeästä päivityksestä tulisi välittää, vastasivat lähes kaikki, että sähköpostitse.

[Sähköposti] on toiminut tosi hyvin [...] (H1.)

Kyllä varmaan sähköposti [...] (H5.)

Sähköposti, joo. Ei [...] ilmotus jossain wikissä. (H2.)

No, luonteva olis varmaan ihan sähköposti. (H3.)

Vain yksi vastaajista esitti ensisijaisena toiveenaan blogin tai Twitter-tilin, jota voisi seurata ja tilata itselleen päivityksiä.

Vois ajatella, että olis joku blogi tai Twitter-tili, jossa kerrotaan, että nyt on tällöinen muutos tulossa. [Sitä] vois sitten seurata tai tilata itelleen päivityksiä (H4.)

Sähköpostin huonona puolena koettiin se, että tärkeätkin viestit hukkuvat viestivirtaan ja niitä saattaa olla hankala löytää jälkikäteen, ellei ole arkistoinut niitä järjestelmällisesti.

On [sähköpostilistakin mahdollinen], mutta [...] pitäis olla kuitenkin niin, että ne päätyy johonkin verkkoon, mistä voi selata niitä vanhoja. [...] jos on pelkkä sähköposti, niin sit se hukkuu [...], vähintään se pitää se viesti arkistoida jotenkin julkisesti (H4.)

Twitter-tiliä piti mahdollisena kaksi vastaajaa, mutta myös siinä on haasteena, kuinka varmistaa, että tärkeät Twitter-päivitykset huomataan. Tärkeiden päivitysten lisäksi myös Finnan uudet aineistot kiinnostivat kaikkia vastaajia eli niiden suhteen toivottiin tiedotusta myös.

5.1.7 Palvelun tulevaisuus

Finnan sisällöt koettiin kiinnostavina myös jatkossa. Oman palvelun kehittämisen suhteen muutamalla haastateltavilla oli jonkinlaisia suunnitelmia. Esimerkiksi Helsinkikuvia.fi suunnittelee laajentavansa palveluaan valokuvista myös museoesineiden kuviin sekä

taideteosten kuviin. Myös joukkoistaminen on yksi tulevaisuuden haasteista, johon toivotaan, että voidaan tarttua erityisesti organisaation omien järjestelmäpäivitysten jälkeen.

Wikidocumentaries-palvelun tavoitteena oli haastattelun aikaan joulukuussa 2018, että palvelu saadaan avattua yleisölle mahdollisimman pian. Edison-oppimisalustan suhteen ei ollut tietoa tulevaisuuden suunnitelmista, kuten ei myöskään Finto-palvelussa. Annif-palveluun tehdään mahdollisesti uusi aineistoajo, jotta saadaan Finnaan edellisen ajon jälkeen tulleet aineistot hyödynnettyä. Itslearning-palvelussa on tehty uudentyypisiä integraatioita käyttäen Europeanan avointa rajapintaa.

Kaiken kaikkiaan Finnan materiaalit koetaan mielenkiintoisina ja jopa inspiroivina, mutta koska uusien sovellusten ja palveluiden kehittäminen lähtee usein liikkeelle nopeasta inspiraatiosta tai erilaisista sattumanvaraisistakin testailuista, ei niiden syntymistä ole mahdollista juurikaan ennustaa.

[...] on se hauskaa kun se on olemassa. Finna on niin valtaisa kokoelma kaikkea, ja sit ku siinä on se rajapinta, niin kaikenlaisia ideoita voi kokeilla [...] (H4.)

5.2 Kyselyn tulokset

Haastattelujen jälkeen lähetettiin kyselylomake luvussa 4.8 (s. 21–22) mainituille kahdeksalle taholle, ja vastauksia saatiin puolelta eli yhteensä neljä kappaletta. Kyselyn alussa tiedusteltiin palvelun nimeä ja pyydettiin kuvaamaan palvelua lyhyesti. Tämän jälkeen tiedusteltiin, mistä vastaaja oli saanut kuulla Finnan rajapinnasta. Neljästä vastaajasta kolme oli kuullut Finnan rajapinnasta työpaikallaan ja yksi vastaaja Hack4fi-tapahtumassa sekä verkossa. Kysymykseen siitä, tarvitsiko vastaaja Finna-tiimin tukea käyttöönottovaiheessa, kaksi vastaajista totesi, etteivät tarvitse tukea ja toiset kaksi puolestaan olivat ottaneet yhteyttä Finnaan tukea saadakseen. Rajapinnan dokumentaation koki riittäväksi kolme vastaajaa, kun taas yksi vastaaja koki sen riittämättömäksi. Lisäapua vastaaja oli etsinyt muun muassa Lido-skeeman verkkosivuilta. Nämä vastaukset ovat samassa linjassa haastatteluiden kanssa: osa vastaajista tarvitsi tukea käyttöönottovaiheessa ja osa puolestaan selvisi omin avuin.

Seuraavaksi tiedusteltiin, että millä tavoin vastaaja mieluiten haluaisi saada tiedon Finnan rajapintaan tehtävistä mahdollisista päivityksistä. Vastausvaihtoehtoina on sähkö-

posti, Twitter, Facebook, tarkoitusta varten perustettu blogi ja Finna-wiki, sillä nämä vaihtoehdot nousivat haastatteluissa esiin. Mikäli vastaaja ei löytänyt näistä sopivaa vaihtoehtoa, voi hän valita viimeisen kohdan: muu, mikä? Kolme vastaajaa ilmoitti saavansa tiedon mieluiten sähköpostilla ja yksi vastaaja koki Finna-wikin parhaana kanavana. Tämän osalta kyselyn vastaukset noudattelevat samaa linjaa kuin haastatteluidenkin, sillä sähköposti nousi molemmissa kärkivaihtoehdoksi viestintäkanavista kysyttäessä.

Seuraavaan kysymys liittyi viestintään muissa kuin rajapintapäivitysasioissa. Kysyttiin, haluaisiko vastaaja tietää Finnaan tulevista uusista sisällöistä kaikki vastaajat vastasivat myöntävästi. Finnaan tulevat uudet sisällöt kiinnostivat siis kaikkia vastaajia. Tämä sama tulos saatiin myös haastatteluissa.

Seuraava kysymys koski viestintäkanavia yleisemmällä tasolla; siinä tiedusteltiin mitkä viestintäkanavat ovat vastaajalla päivittäisen ja aktiivisen seurannan alla. Valmiit vaihtoehdot valikoituivat haastatteluissa nousseiden viestintäkanavien perusteella: sähköposti, Twitter, Facebook, blogit ja wikisivustot. Vastaaja sai valita yhden tai useamman vaihtoehdon. Tämän kysymyksen perusteella pyrittiin kartoittamaan sitä, että mikäli viestintää tehdään monikanavaisesti, niin mitkä kanavat ovat rajapintahyödyntäjien eniten seuraamia. Jokainen vastaaja valitsi sähköpostin seurattujen kanavien joukkoon eli se nousi myös tässä suosituimmaksi vaihtoehdoksi. Facebookia seurasi puolet vastaajista. Blogit, wikisivustot ja Twitter saivat yhden äänen jokainen.

Tämän jälkeen vastaajalla oli mahdollisuus vastata omin sanoin tulevaisuuden suunnitelmia koskevaan kysymykseen, jossa pyritään selvittämään, että onko tarkoitus kehittää rajapintaa hyödyntävää palvelua edelleen tai tehdä mahdollisesti jotakin uutta Finnan rajapintaa hyödyntäen. Kahdella vastaajalla ei ollut suunnitelmia nykyisen palvelunsa kehittämisen suhteen, mutta molemmat pitivät mahdollisena sitä, että tulevaisuudessa Finnan rajapintaa voisi kuitenkin hyödyntää jollakin muulla tavoin tai ainakin jonkinlaista yhteistyötä Finnan kanssa olisi mahdollista tehdä. Kyselyiden perusteella siis suhtautuminen Finnaan on myönteistä, ja – samoin kuin haastatteluaineistossa – yhteistyö Finnan kanssa nähdään mahdollisena tulevaisuudessa. Museoalalla lähitulevaisuuden suunnitelmiin kuuluu uuteen museojärjestelmään tehdyn Finna-rajapinnan testaaminen. Toisessa vastauksessa tuli esille se, että metadatan siirtoa Finnasta Wikidata/Wikimedia Commonsin välillä tulisi saada sujuvammaksi jatkossa.

Lopuksi tiedusteltiin vielä, että onko vastaajilla kiinnostusta tietää muista Finnan rajapintaa hyödyntäneistä tahoista ja sovelluksista. Kaksi vastaajista vastasi kyllä, yksi vastasi ehkä ja yksi vastaaja ei ollut kiinnostunut muista hyödyntäjistä.

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että kyselyssä saadut vastaukset ovat samansuuntaisia haastatteluissa esiin tulleiden näkökulmien kanssa. Seuraavassa luodaan kokonaiskuvaa rajapintahyödyntäjistä sidosryhmänä haastatteluiden ja kyselyn vastausten pohjalta.

5.3 Rajapintahyödyntäjät sidosryhmänä

Haastatteluiden ja kyselyn tulosten valossa voidaan todeta, että siitä huolimatta, että rajapintahyödyntäjät on taustoiltaan vaihteleva joukko, on heillä myös yhteisiä tekijöitä. Luonnollisesti tärkeimpänä yhdistävänä tekijänä on kiinnostus Finnan aineistoja kohtaan ja halu tehdä jotain uutta niiden avulla, tästä todisteena rajapinnan konkreettinen hyödyntäminen. Vastaajat ilmaisivat kiinnostustaan myös Finnaan tulevia uusia aineistoja kohtaan: kaikki halusivat mielellään saada tiedon, mikäli Finnaan tulee paljon uutta aineistoa. Rajapintahyödyntäjät ovat sidosryhmänä siitä poikkeuksellinen joukko, että he ovat paitsi Finnan palvelun käyttäjiä niin heillä saattaa olla myös halua ja kykyä kontribuoida Finnan kehitykseen.

Viestinnän näkökulmasta ryhmän monimuotoisuus tuottaa haasteita, sillä mieltymykset eri viestintäkanaviin oli nähtävissä jo tässä melko rajatussa joukossa. Mikäli hyödyntäjien määrä kasvaa tulevaisuudessa, on odotettavissa, että kasvavan ryhmän sisälle mahtuu myös entistä enemmän erilaisia mieltymyksiä ja tottumuksia eri viestintäkanaviin. Sähköpostin ykkösasema nousi haastatteluissa ja kyselyssä hyvin selvästi esiin, mutta käytännössä sähköposti ei voi toimia ainoana viestintäkanavana, koska Finnulla ei ole keinoja saada kaikkien rajapintahyödyntäjien sähköpostiosoitteita. Sähköpostiviestintää voidaan kuitenkin tarjota yhtenä vaihtoehtona esimerkiksi siten, että hyödyntäjät voisivat halutessaan oma-alotteisesti liittyä rajapintahyödyntäjiä varten erikseen perustettavalle sähköpostilistalle, jolla tiedotettaisiin rajapintaa koskevista asioista sekä esimerkiksi Finnan uusista aineistoista.

6 Viestintäsuunnitelma

6.1 Organisaatioiden viestinnästä

Viestinnästä puhuttaessa on vaikea olla muistelematta suomalaisen viestinnän professorin Osmo A. Wiion – Murphyn lakiin pohjautuvaa – lakia viestinnästä: *Viestintä yleensä epäonnistuu, paitsi sattumalta* (Wiio 1978, 15). Viestinnän arjessa tästä laista on kuitenkin yritettävä ottaa niskalenkki. Wiio itse on tarjonnut tähän hyviä vinkkejä, jotka on syytä pitää mielessä. Hän toteaa muun muassa, että ei ole mitään ainoata oikeaa tapaa viestiä, vaan viestiminen on aina tilannesidonnaista (Wiio 1978, 21). Perussääntönä tulee olla se, että huomioidaan viestin vastaanottaja ja hänen taustansa sekä se, minkälaista kieltä hän käyttää: ”Sanoma on muokattava vastaanottajaa varten” (Wiio 1978, 21.)

Tästä pääsemmekin seuraavaan haasteeseen, eli mistä sitten tiedämme, keille viestimme? Organisaatioilla on yleensä useita eri sidosryhmiä eli ryhmiä ja henkilöitä, joista organisaatio saattaa olla jopa riippuvainen, ja jotka ovat kiinnostuneita organisaatiosta, ja haluavat ehkä jopa vaikuttaa sen asioihin; näitä ovat muun muassa asiakkaat ja erilaiset yhteistyökumppanit. Näistä sidosryhmistä, tai osista niitä, käytetään usein nimitystä myös stakeholder-ryhmät (Juholin 2009, 199). Yrityksen tai organisaation viestinnän onnistumiselle on tärkeää selvittää ensin, keitä heidän sidosryhmiinsä kuuluu. Tätä selvitystä voidaan tehdä esimerkiksi sidosryhmäanalyysin avulla; sidosryhmäanalyysi mahdollistaa suhteiden suunnittelun myös muiden asioiden kuin viestinnän osalta. Onnistuneen analyysin myötä organisaatiolla on parempi käsitys esimerkiksi siitä, mitkä ryhmät haluavat olla aktiivisesti mukana kehittämässä ja osallistumassa yhteisön toimintaan, ja mille ryhmille puolestaan riittää esimerkiksi yksisuuntainen, tiedotustyyppinen viestintä. (Juholin 2009, 202.)

Juholinin mukaan sidosryhmien viestintätarpeita kartoitettaessa tärkein kysymys on: *miksi*. Kysymyksen myötä tarkastellaan sitä mikä on organisaation suhde sidosryhmiin. Tärkeää on selvittää, mistä syystä he haluavat olla vuorovaikutuksessa organisaation kanssa sekä mitä tietoa he organisaatiolta haluavat. Toinen kysymys *mitä* koskee sisältöjä. Kolmannen kysymyksen *miten* kohdalla pohditaan (viestintä)keinoja ja -kanavia, joita sidosryhmien kanssa hyödynnetään. Tavoitteena on näiden kysymysten avulla löytää optimaaliset käytännöt viestintään kaikille eri sidosryhmille. (Juholin 2009, 203.)

Tämän tyyppisen analyysin tekemisen jälkeen on mahdollista tehdä viestintään suunnitelma, joka helpottaa organisaation jokapäiväistä viestintää ja myös reagointia yllättävissä tilanteissa. Erityisesti niillä organisaatioilla, joilla on paljon sidosryhmiä, on selkeiden menettelytapojen laatiminen tärkeää. Myös sen, mitä välineitä minkäkin ryhmän kanssa käytetään, tulee olla etukäteen mietittyä. (Ikävalko 1995, 195.) Tämä mahdollistaa sen, että kun vastaan tulee äkillisiä tilanteita, jotka vaativat nopeaa reagointia, on mahdollista toimia myös näissä tilanteissa suunnitelmallisesti, kun asioista on etukäteen sovittu. (Ikävalko 1995, 20.)

Mitä paremmin sidosryhmät tunnetaan, sitä paremmat mahdollisuudet organisaatiolla on parantaa viestinnän tehoa. Kun sidosryhmien tilanteet, tarpeet ja odotukset tunnetaan, saadaan helpommin viestiä muokattua heille sopivaksi. Lisäksi voidaan käyttää kohde-ryhmälle sopivinta ja mieluisinta viestintäkanavaa, joka myös osaltaan edistää viestin perille menemistä merkittävästi. (Juholin 2009, 36.)

Viestinnälle olisi tärkeää asettaa myös tavoitteita. Strategisia tavoitteita asetettaessa on hyvä kysyä, millaista vaikuttavuutta viestinnällä haetaan suhteessa organisaation visioon tai tavoitteeseen. Viestinnän mittaaminen ei aina ole yksiselitteistä, mutta Juholin muistuttaa, että viestinnälle tulisi asettaa tavoitteita aivan samalla tavoin kuin muullekin toiminnalle ja näiden tavoitteiden tulisi olla riittävän konkreettisia, jotta niitä voidaan seurata ja arvioida. Ajallinen ulottuvuus eli määräaikojen lisääminen tai muu vastaava tuo tavoitteisiin lisää konkretiaa. (Juholin 2010, 61.)

6.2 Finnan viestintä

Finnan viestinnällä on useita, toisistaan poikkeavia kohderyhmiä. Näistä keskeisimpiä ovat muun muassa palvelusopimuksen allekirjoittaneet asiakasorganisaatiot sekä muut muistiorganisaatiot, kuten myös kirjasto-, arkisto- ja museoalan muut toimijat. Tämän lisäksi toinen tärkeä, mutta hyvin erilainen ryhmä ovat loppukäyttäjät, joka on kirjava joukko Finnaa eri syistä käyttäviä ihmisiä: osa käyttää Finnaa työssään (esim. opettajat ja tutkijat) ja osa puolestaan harrastuksiinsa tai ajanvietteisiinsä liittyen (esim. sukututkijat). Päävastuu Finnan viestinnän kokonaisuudesta on Finnan tiedottajalla. Lisäksi viestinnän suunnittelussa tukevat muun muassa Finna-tiimin palvelusuunnittelijat sekä käytettävyyssuunnittelijat/palvelumuotoilijat, joiden tekemät käyttäjätutkimukset eri kohde-ryhmille palvelevat myös viestinnän suunnittelussa (Mustajoki 2019).

Finnalle on tehty strategisen tason suunnitelma vuonna 2015 ja sitä on päivitetty vuonna 2019. Tämän lisäksi suunnittelua tehdään konkreettisemmalla tasolla ja aina vuosineljänneksittäin tarkastellaan tulevia toimenpiteitä ja tapahtumia. Finnan viestinnässä hyödynnetään myös osallistuvien organisaatioiden panosta: Finnassa järjestetään viestintätyöpajoja, joiden kautta ensinnäkin Finnassa saadaan tietoa osallistuvien organisaatioiden toiveista ja toiseksi osallistuvat organisaatiot saavat eväitä ja tukea omaan viestintäänsä Finnaan liittyen. (Mustajoki 2019.)

Finnan viestinnässä hyödynnetään eri viestintäkanavia monipuolisesti. Tärkeimmistä asioista laaditaan mediatiedote, ja nämä ovatkin saaneet näkyvyyttä aika ajoin myös valtakunnan medioissa. Tämän lisäksi kansallisessa näkymässä eli www.finna.fi-sivulla on otettu käyttöön ajankohtaispalsta, jossa näkyvät tuoreimmat Finnaan liittyvät uutiset. Ajankohtaisimmat tiedot ja ohjeet Finnaan liittyen löytyvät jatkuvasti päivittyvästä Finnan asiakaswikistä¹⁷. Asiakaswiki on julkinen ja kaikille avoin Atlassianin Confluence-ohjelmistoon¹⁸ perustuva alusta. Finnan asiakaswikistä löytyy muun muassa tietoa Finnaan liittyville organisaatioille, Finnan konsortiokokouksen pöytäkirjoja sekä erilaisia ohjeita. Wikialusta mahdollistaa myös kommentoinnin, eli sisältöjä on mahdollista kommentoida myös ilman kirjautumista. Finnan työryhmien jäsenet saavat halutessaan tunnukset, joilla he voivat muokata työryhmien sivuja ja lisätä dokumentteja. Wikistä löytyvät myös ohjeet Finnan rajapinnasta kiinnostuneille. Varsinainen rajapinnan dokumentaatio on kuitenkin nykyään Swagger-palvelussa. Finnan asiakaswikin yhteydessä on myös keskustelufoorumi, jolla kenen tahansa kirjautuneen käyttäjän on mahdollista keskustella tai esittää keskustelunavaus haluamastaan aiheesta.

Sosiaalisen median kanavista ovat käytössä Facebook ja Instagram, joiden pääasiallisena kohderyhmänä ovat esimerkiksi opettajat ja Finnaa hyödyntävät eri alojen harrastajat sekä jossain määrin myös tutkijat. Twitterin kautta tapahtuva viestintä on puolestaan kohdistettu pääasiassa arkisto-, museo- ja kirjastoalan ammattilaisille sekä jonkin verran myös päättäjille. (Mustajoki 2019.)

Näiden kanavien lisäksi Finnalle tärkeä viestimisen muoto ovat myös erilaiset tapahtumat ja niihin osallistuminen: Finnan työntekijät kiertävät paljon tapahtumissa puhumassa ja keskustelemassa. Tämän lisäksi Finna on osallistunut useana vuonna omalla messu-

¹⁷ <https://www.kiwi.fi/display/Finna/Finna>

¹⁸ ks. <https://fi.atlassian.com/>

osastolla myös opetus- ja kasvatusalan Educa-messuille. (Mustajoki 2019.) Myös Helsingin kirjamesseille Finnasta on osallistuttu erilaisiin keskustelutilaisuuksiin. Erityisesti hackathonit ovat rajapinnan hyödyntämisen näkökulmasta tärkeä tapahtumien muoto.

6.3 Viestinnän strategisen suunnitelman rakennemalli sovellettuna Finnaan

Tämän työn tarkoituksena on laatia ehdotus viestintäsuunnitelmaksi Finnan rajapinta-hyödyntäjiä ajatellen. Viestintäsuunnitelmaa lähdetään rakentamaan Juholinin esittämän viestinnän strategisen suunnittelun rakennemallin pohjalta (Juholin 2009, 107). Rakennemalli on suunniteltu pääasiassa yrityksen tai organisaation kokonaisviestinnän suunnitteluun, mutta sitä sovelletaan tässä Finnan rajapintahyödyntäjille – eli vain yhdelle yksittäiselle sidosryhmälle – suunnattuun viestintään. Malli muodostuu yhdeksästä eri osa-alueesta, joiden pohjalta muokataan rajapintahyödyntäjien viestintään sopivaa mallia. Seuraavassa rakennemalli käydään läpi kohta kohdalta Finnaan soveltaen ja tutkimuksen aineisto huomioon ottaen. Läpikäynnin lopuksi malli esitetään vielä tiivistettynä taulukkomuodossa (ks. Taulukko 1, s. 39–40).

6.3.1 Lähtökohtia, taustaa

Rakennemallissa lähdetään liikkeelle lähtökohdan ja taustan kartoittamisella, samaan aikaan pohtien sitä, miten viestintä kiinnittyy tulevaan toimintaan (Juholin 2009, 107). Finnan rajapintahyödyntäjien tapauksessa lähtökohtana toimii Finnan strategia. Kuten aiemmin on todettu niin Finnan strategiassa painotetaan aineistojen uudelleenkäyttöä sekä uusien käyttötapojen löytämistä. Lisäksi Finnan toimintaa ohjaava konsortiorryhmä totesi strategiatyöskentelynsä päätteeksi kesällä 2018, että rajapintojen hyödyntäjät on yksi keskeisimmistä strategisista kohderyhmistä, joihin tulisi keskittyä (Kautonen 2018, 26). Strategian mukaisesti uudelleenkäyttö liittyy kiinteästi myös Finnan tulevaisuuteen: Finnan strategiana on olla *johtava avoimen kulttuurin ja tieteen aineistojen väylä hyödyntämisen väylä* (Kansalliskirjasto 2016c). Rajapintahyödyntäjät koetaan siis tärkeäksi kohderyhmäksi niin strategian kuin käytännönkin tasolla.

6.3.2 Viestinnän nykytila

Rakennemallissa lähdetään liikkeelle kartoittamalla viestinnän nykytilaa: mikä nykyisessä tilanteessa toimii ja mikä ei (Juholin 2009, 107). Lisäksi pohditaan, niitä haasteita mitä viestinnällä on. Kuten Finnan viestintää tarkemmin käsittelevässä luvussa 6.2 (s.

33–35) todettiin, Finnassa viestintää tehdään suunnitelmallisesti niin strategiatasolla kuin sidosryhmätasollakin ja esimerkiksi sosiaalisen median kanavat valitaan aina sen mukaan mille sidosryhmälle halutaan kulloinkin viestiä. Finnan rajapintahyödyntäjien osalta toiminta ei kuitenkaan noudata samaa suunnitelmallisuutta, osittain sen vuoksi, että kohderyhmä on varsin uusi ja sen tärkeyteen ollaan havahduttu vasta rajapinnan lisääntyneen käytön myötä siitä huolimatta, että itse rajapinta-asiaa on pidetty tärkeänä. Rajapintahyödyntäjien osalta viestinnän nykytilaa kuvaa lähinnä, että reagoidaan mahdollisiin ongelmatilanteisiin ja vastataan kysymyksiin. Tapahtumissa – erityisesti hackathon-tyyppisissä tilaisuuksissa – on suurempi mahdollisuus vuorovaikutteisuuteen. Suurimpana yksittäisenä viestinnällisenä haasteena rajapintahyödyntäjien tapauksessa on se, että hyödyntäjillä ei ole velvollisuutta ilmoittaa Finnalle rajapinnan käytöstään eikä Finnalla näin ollen ole välttämättä tietoa keitä kaikkia tähän joukkoon kuuluu, eikä siten myöskään heidän suoria yhteystietojaan. Finnassa on käytössä palveluosoite, tuttavallisemmin Finna-posti, jota osa tutkimukseen osallistuneista rajapintahyödyntäjistä on käyttänyt ja on saanut sitä kautta tukea ja vastauksia.

6.3.3 Periaatteet tai arvot

Juholinin viestinnän rakennemallissa kehoitetaan pohtimaan viestinnän arvoja ja periaatteita sitä kautta, millaista viestintä on, ja millaista sen tulee olla (Juholin 2009, 107). Finnassa viestinnällisinä periaatteina toimivat suunnitelmallisuus ja avoimuus sekä yhteistyö. Suunnitelmallisuus Finnan viestinnässä näkyy siten, että viestintään tehdään strategisen tason suunnitelma sekä vuosineljänneksittäin tarkemman tason suunnitelma. Avoimuus on tärkeä osa Finnaa kautta linjan ja se tulee Finnan strategiasta. Yhteistyö puolestaan näkyy esimerkiksi viestintätyöpajojen ja asiakaswikin keskustelufoorumin muodossa. Edellä mainittujen periaatteiden tulisi toteutua yhtä lailla myös rajapintahyödyntäjien viestinnässä.

6.3.4 Kohderyhmän luonne

Rakennemallin mukaan tulisi kartoittaa organisaation sidosryhmät ja pohtia keitä niihin kuuluu. Tulisi myös pohtia miten niitä voisi ryhmitellä ja miettiä mitkä ovat kunkin sidosryhmän lähtökohdat: millainen on heidän tilanteensa ja mitä haasteita heillä on (Juholin 2009, 107). Tässä tapauksessa viestintäsuunnitelmaa tehdään yhdelle sidosryhmälle, mutta voi olla silti hyödyllistä tarkastella, minkälaisista aineksista tämä yksittäinen sidosryhmä koostuu. Osion otsikoksi valitaan *kohderyhmän luonne* ja tarkoituksena on kuvata

kyseisen ryhmän erityispiirteitä siitä näkökulmasta, miten se saattaisi vaikuttaa viestintään.

Rajapintahyödyntäjien ryhmä on varsin heterogeeninen, sillä heidän joukostaan löytyy niin yksittäisiä henkilöitä kuin Finnan asiakasorganisaatioitakin. Heillä kaikilla on omat haasteensa ja kuten edellä on todettu näihin haasteisiin kuuluvat muun muassa osin ongelmalliset viestintäprosessit sekä toisaalta tekniset, mahdollisesti esimerkiksi vanhentuneista järjestelmistä johtuvat haasteet.

Finnan viestintää suunniteltaessa voidaan lähteä aluksi liikkeelle siitä, että olisiko tämä ryhmä mahdollisesti rinnastettavissa johonkin Finnan olemassa olevaan sidosryhmään. Rajapintahyödyntäjien ryhmän monimuotoisuudesta johtuen tämä ei ole yksiselitteinen tehtävä. Miten suhtaudutaan esimerkiksi Helsinkikuvia.fi-tyyppisiin rajapintahyödyntäjiin, joiden takana on Finnan palvelusopimuksen allekirjoittanut organisaatio – eli Finnan asiakas – mutta rajapintaa hyödyntävä palvelu on kuitenkin erillään tästä asiakassuhteesta? Kaiken kaikkiaan rajapintahyödyntäjät ovat eräänlaisia kumppaneita, mutta heillä on kuitenkin mahdollisuus tehdä oma palvelunsa täysin itsenäisesti, ilman varsinaista yhteydenottoa Finnan suuntaan, mikä on melko poikkeuksellista kumppanuutta. Lisäksi, rajapinnan hyödyntäjä voi olla yksittäinen ihminen, tai se voi olla ryhmä ihmisiä, väliaikainen tai pysyvämpi yhteistyöverkosto tai valtiollinen organisaatio.

Luoma-aho (2008, 87) on tuonut alun perin uskonnollisesta kontekstista tutun termin *faith-holder* organisaatioviestinnän piiriin. Faith-holdereiksi, tai suomeksi *luottojoukoiksi*, kutsutaan niitä ihmisiä, jotka tuntevat suurta luottamusta organisaatiota kohtaan ja heidän kokemansa luottamus tuottaa parhaimmillaan organisaatiolle konkreettista hyötyä. Faith-holdereille on tyypillistä esimerkiksi se, että ne jakavat kokemuksiaan ja suosituksiaan sosiaalisissa verkoissaan nostaan näin ihmisten organisaatiota kohtaan kokemaa luottamusta. (Luoma-aho 2008, 87.) Rajapintaa hyödyntävät ohjelmistokehittäjät voitaisiin jollain tapaa mieltää erään tyyppisiksi faith-holdereiksi, sillä he ovat täysin ulkopuolinen, mutta hyödyllinen resurssi organisaatiolle: sovelluskehityksen myötä, he tuovat organisaatiolle näkyvyyttä ja positiivista huomiota ilman että organisaatio on sitä heiltä pyytänyt. (Luoma-aho 2008, 87.) Kuvauksen mukaisista faith-holdereista rajapintahyödyntäjät saattavat kuitenkin erota siinä suhteessa, että he mainostavat pikemminkin omaa palveluaan kuin suoranaisesti Finnaa. Tämä on toki tapauskohtaista.

On siis vaikeaa löytää valmista lokeroa, johon rajapintahyödyntäjät voitaisiin suoraan sijoittaa. Monimuotoisuuden lisäksi ryhmälle luonteenomaista on se, että palvelut ovat monesti syntyneet hetken inspiraation pohjalta. Ne eivät siis välttämättä ole suunnitelmallisen työn tulosta, vaan esimerkiksi ad hoc -tyyppisiä, joissain tapauksissa yksittäisen ihmisen omia projekteja.

Viestinnän osalta tärkeintä lienee se, että tiedostetaan rajapintahyödyntäjien ryhmän monimuotoisuus ja pyritään löytämään keinot vuorovaikutukseen heidän kanssaan niin, että heiltä on mahdollisuus saada palautetta ja kommentteja, jonka avulla viestintää on mahdollista kehittää jatkossa.

6.3.5 Sisällölliset ja visuaaliset määrittelyt

Rakennemalli on suunnattu organisaation kokonaisviestinnän suunnitteluun. Mallissa mainitut tarinallistaminen ja erityisesti visuaaliset määrittelyt (Juholin 2009, 107) kuuluvat enemmän tämän kokonaisviestinnän alueelle ja sitä kautta ne automaattisesti vaikuttavat myös sidosryhmäviestintään. Näistä määrittelyistä tulee olla tietoinen myös jokapäiväisessä toiminnassa ja arkiviestinnässä, ja tulee pitää huolta siitä, että viestintä noudattaa yhteisesti sovittua linjaa myös visuaalisella tasolla.

6.3.6 Viestinnän tavoitteet, seuranta ja mittarit

Tässä luvussa yhdistetään rakennemallin kaksi seuraavaa kohtaa: 6) viestinnän tavoitteet ja 7) mittarit, seurannan ja luotauksen keinot (Juholin 2009, 107). Rajapinnan hyödyntämiselle asetetut tavoitteet liittyvät suoraan Finnan strategiaan tavoitteisiin; Finnan kautta saatavilla oleva data halutaan saada mahdollisimman tehokkaasti ja laajasti käyttöön. Tähän liittyy myös se, että Finnan aineistoille keksittäisiin täysin uudenlaisia käyttötapoja (Tolonen 2019). Rajapintaliikenteen seuraamiseen käytetään Matomo-analytiikkatyökalua, ja sitä kautta saatavaa tietoa tulisi pystyä hyödyntämään nykyistä paremmin rajapinnan käytön mittaamiseen. Tällä hetkellä selkeitä käytön mittareita ei Finnassa vielä ole, mutta mittareiden kehittämistä pidetään tärkeänä kehittämistehtävänä (Virtanen 2019). Kehittämällä viestintäratkaisuja rajapintahyödyntäjien suuntaan voidaan tavoitella sitä, että rajapinnan hyödyntämisestä tulee entistä houkuttelevampaa ja sitä kautta päästään myös toteuttamaan strategista tavoitetta uudelleenkäytön lisäämisestä. Viestinnän tavoitteet ovat rinta rinnan rajapinnan käytölle asetettujen tavoitteiden kanssa. Viestinnän avulla voidaan lisätä rajapinnan tunnettuutta esimerkiksi olemalla

läsnä erilaisissa tapahtumissa, joista tärkeimpiä ovat hackathon-tyyppiset tapahtumat. Lisäksi rajapinta-asioita voidaan nostaa esiin uutiskirjeissä ja muissa vastaavissa tiedotteissa.

6.3.7 Vastuut ja resurssit

Alkuperäisessä rakennemallissa vastuut ja resurssit ovat omina osioinaan (8 ja 9), mutta tässä tapauksessa ne voidaan yhdistää, koska ne liittyvät toisiinsa. Kysymys viestinnän vastuista liittyy jälleen kerran enemmän viestinnän kokonaiskuvaan organisaatiotasolla, mutta on hyvä pohtia myös viestinnän eri osa-alueiden omia viestintävastuita. Rajapintahyödyntäjien viestintään liittyviin viestintävastuisiin vaikuttaa se, mikä valitaan pääasialliseksi tavaksi viestiä. Yleiset tiedot ja kuvaukset rajapinnasta ovat Finnan asiakaswiikissä. Sisältöjen päivitysoikeudet ovat kaikilla Finnan työntekijöillä, mutta Finnan viestinnällistä kokonaisuutta koordinoi Finnan tiedottaja. Rajapintahyödyntäjien kanssa tarvitaan viestintäosaamisen lisäksi usein tietoa myös rajapinnan teknisestä puolesta, tämän vuoksi olisi syytä saada viestintävastuiden piiriin henkilö tai henkilöitä, joilla on teknistä osaamista. Vastuisiin liittyy myös oleellisesti se, millaiset resurssit ovat käytössä. Rajapintahyödyntäjät on valittu tärkeäksi kohderyhmäksi, mutta tähän laitettava panostus tapahtuu tehtävätason priorisoinneilla, ei lisäresursseilla (Virtanen 2019). Finnassa tehtävien priorisointien pohdinta ja läpikäynti on osa jokapäiväistä työtä, joten sinänsä tämä ei tuo uutta nykyiseen toimintamalliin.

Taulukko 1. Viestintäsuunnitelman rakennemalli Finnan näkökulmasta, ensimmäinen versio (pohjana: Juholin 2009, 107).

Viestintäsuunnitelman rakennemalli, ensimmäinen versio	
Lähtökohta	Finnan strategiset tavoitteet, konsortioryhmän strategiatyöskentelyn tulokset 2018.
Nykytila	Ei kuulu vielä Finnan muun viestintäsuunnitelun piiriin. Haasteena yhteystietojen puuttuminen ja ryhmän kartoittamattomuus.
Periaatteet tai arvot	Avoimuus, yhteistyö ja suunnitelmallisuus sekä muut Finnan kokonaisviestinnän periaatteet ja arvot.
Kohderyhmän luonne	Ryhmän monimuotoisuus, toimiminen inspiraation pohjalta.
Sisällölliset ja visuaaliset määrittelyt	Tulevat kokonaisviestinnän kautta.

Viestinnän tavoitteet, seuranta ja mittarit	Rajapinnan suhteen tavoitteena uudelleen-käytön lisääntyminen; viestintä tukee tätä tavoitetta. Mittarien kehittäminen tärkeää (analytiikkatyökalu).
Vastuut ja resurssit	Viestintäosaamisen lisäksi myös teknistä osaamista viestintään.

6.4 Sidosryhmäviestinnän suunnittelun tärkeät kysymykset

Aiemmin todettiin, että sidosryhmäviestintää suunniteltaessa on tärkeää kysyä kolme kysymystä (ks. luku 6.1, s. 32–33): *miksi*, *mitä* ja *miten*. Seuraavaksi tarkastellaan taulukkomuotoon rakennettua viestintäsuunnitelman ensimmäistä versiota (Taulukko 1, s. 39–40) näiden kysymysten valossa. Kysymykset tarkentavat pääasiassa taulukon kohtaa *tavoitteet, seuranta ja mittarit*.

6.4.1 Miksi?

Miksi-kysymyksen kohdalla kehoitetaan pohtimaan sitä, mikä on organisaation suhde sidosryhmään ja mistä syystä ryhmät haluavat olla yhteydessä organisaatioon. Kuten todettua, rajapintahyödyntäjät ovat monimuotoinen joukko, ja tämän sidosryhmän sisälle kätkeytyy niin organisaatioita kuin yksittäisiä henkilöitäkin. Mikäli tässä yhteydessä ajatellaan, että yhteydenpito tarkoittaa rajapinnan hyödyntämistä, niin aineiston perusteella syy, miksi he haluavat olla yhteydessä Finnaan, on se, että heitä kiinnostavat Finnan sisällöt ja joko heille itselleen on tullut idea sisältöjen hyödyntämisestä tai he ovat saaneet toimeksiannon toteuttaa jotakin Finnan rajapinnan päälle. Se tieto mitä he Finnalta haluavat on tieto rajapinnan toiminnallisuuksista ja mahdollisimmat selkeät dokumentaatiot rajapinnasta, jotta sen käyttöönotto olisi mahdollisimman kätevää ja vaivatonta. Kuten todettua myös inspiraatio ja luovuus ovat tärkeitä tekijöitä kehittäjien työskentelyssä: parhaassa tapauksessa Finna näyttäytyy kehittäjille houkuttelevana ympäristönä, jossa on inspiroivaa aineistoa ja jonka rajapintaan on helppo tarttua, eli siitä on riittävästi monipuolista tietoa ja tarjotaan myös helppo mahdollisuus esittää kysymyksiä.

6.4.2 Mitä?

Puhuttaessa viestinnän sisällöistä, kysymyksen *mitä* kohdalla, on hyvä miettiä viestinnän kokonaisuutta, eli sitä mitä kaikkea tietoa rajapintahyödyntäjät tarvitsevat ja lisäksi mikä tieto heitä saattaisi kiinnostaa. Kehittäjille tärkein yksittäinen sisältö on rajapinnan doku-

mentaatio. Sen haltuun ottaminen ilman mitään selityksiä tai taustoitusta, saattaa kuitenkin olla haastavaa. Aineistossakin on tullut esiin se, että kokeneetkin kehittäjät ovat joutuneet turvautumaan Finna-tiimin apuun käyttöönottoaiheessa. Lisäksi on todettu, että hyvän kehittäjäkokemuksen edellytys on selkeästi dokumentoitu rajapinta, jottei se jää liian asiantuntijapainotteiseksi. Mikäli halutaan lisätä sisältöjen käyttöä, olisi kynnystä rajapinnan hyödyntämiseen ja testailun aloittamiseen madallettava niin alas kuin mahdollista.

Muita rajapintahyödyntäjien mahdollisesti kaipaamia sisältöjä ovat erilaiset ohjeet ja hyvät käytännöt rajapinnan käyttöönotossa. Rajapinnan käyttöönoton jälkeen hyödyntäjille on hyvin tärkeää saada tieto rajapintaan tehtävistä päivityksistä ja muista muutoksista. Haastatteluiden perusteella hyödyntäjiä kiinnostaa tietää myös siitä, jos Finnaan tulee lisää aineistoa, erityisesti isompia aineistokokonaisuuksia. Ja lähes kaikkia kiinnosti myös tietää muista rajapintaa hyödyntävistä palveluista ja sovelluksista.

Se, kuinka paljon tietoa tarvitaan ja halutaan, on hyvin kehittäjäkohtaista. Tiedon jakamisessa tulisi lähteä liikkeelle sellaisen kehittäjän näkökulmasta, joka tarvitsee paljon tietoa, koska tarpeettoman tiedon ohi on aina helpompi hypätä kuin kysellä sellaisen informaation perään, jota ei julkisesti ole jaettu. Lisäksi, koska rajapintoihin liittyy niin montaa eri tyyppistä tietoa, on tärkeää, että kehittäjillä on joku selkeä kanava, jota kautta he löytävät juuri sen tiedon mitä tarvitsevat, oli se sitten käytännön ohjelmointiin liittyvä kysymys tai tieto siitä millä kaikilla tavoilla Finnan rajapintaa on jo hyödynnetty.

6.4.3 Miten?

Kolmas kysymys, *miten*, koskee viestintäkanavia, jotka tulee miettiä sidosryhmäkohtaisesti. Tämän tutkimuksen aineiston perusteella sähköposti oli selvästi suosituin, kysyttäessä siitä, miten hyödyntäjät haluaisivat kuulla Finnan tärkeistä päivityksistä. Myös Twitter, blogit ja wiki mainittiin. Haasteena on kuitenkin se, miten tieto tärkeistä päivityksistä ei huku muiden sähköpostien sekaan. Toisena haasteena on se, että Finnalla ei ole automaattisesti rajapintahyödyntäjien sähköpostiosoitteita, sillä rajapinnan voi ottaa käyttöönsä ilman rekisteröitymistä tai muutakaan yhteydenottoa Finnaan. Tästä syystä on suositeltavaa pohtia kehittäjäkeskuksen tyyppistä ratkaisua, joka voidaan lopulta tehdä hyvin kevyilläkin toimenpiteillä Finnan olemassa olevia alustoja hyödyntäen (ks. perustelut tarkemmin luku 7).

7 Johtopäätökset

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, keitä ovat Finnan avoimen rajapinnan hyödyntäjät ja tiedustella, miten he ovat kokeneet Finnan rajapinnan käyttöönoton ja käytön. Lisäksi tavoitteena oli pohtia, millä tavalla rajapintahyödyntäjät pystyttäisiin parhaiten ottamaan huomioon Finnan viestinnässä. Tutkimuksen lopputuotoksena oli tarkoitus laatia ehdotus viestintäsuunnitelmaksi Finnan rajapintahyödyntäjiä ajatellen.

Rajapinnan hyödyntäjät ovat monimuotoinen joukko, joihin kuuluu niin yksittäisiä henkilöitä, kaupallisia yrityksiä kuin muistiorganisaatioitakin. Hyödyntäjätahoista viittä haastateltiin loppuvuodesta 2018 ja alkuvuodesta 2019. Haastatteluiden ja kyselyn tulosten perusteella voitiin todeta, että Finnan rajapinnan käyttöönoton suhteen ei ole ollut ylitse pääsemättömiä ongelmia, mutta osa hyödyntäjistä joutui turvautumaan Finnan tiimin apuun saadakseen rajapinnan integroitua palveluunsa. Suuremmilta teknisiltä ongelmilta on rajapinnan suhteen toistaiseksi vältytty, lukuun ottamatta muutamia katkoksia, joita ei kuitenkaan pidetty merkittävinä. Lisäohjeistuksen tarve nousi esiin yhdessä haastattelussa. Samassa yhteydessä todettiin myös, että olisi hyvä, jos jossain olisi listattuna niin sanottuja hyviä käytäntöjä ja huomioon otettavia asioita rajapinnan käyttöönottoon liittyen.

Viestinnän suhteen valtaosa rajapintahyödyntäjistä suosi sähköpostin käyttämistä: he toivovat tietoa Finnan päivityksistä sähköpostitse ja käyttävät sähköpostia myös itse omassa asiakasviestinnässään eniten. Muita esiin nousseita viestintäkanavia olivat muun muassa Twitter, wikit sekä blogit.

Finnassa tavoitteena on, että aineistojen käyttö lisääntyisi ja että aineistoille keksitään uusia käyttötapoja tulevaisuudessa. Erityisesti esimerkiksi oppimisalustat ovat keskeisessä roolissa. Tämä edellyttää sitä, että rajapintaa tehdään tunnetuksi kehittäjien keskuudessa. Tutkimuksessakin on noussut esiin, että kehittäjät lähtevät usein liikkeelle hetken inspiraation pohjalta. Inspiraation syntyminen edellyttää kuitenkin sitä, että tieto rajapinnasta ja siitä mitä sen kautta on mahdollista saada, on saavuttanut kehittäjän/kehittäjäyhteisön. Hackathon-tyyppisiin tapahtumiin osallistuminen on tässä tärkeässä roolissa. Kehittäjäkokemukseen panostaminen kannustaa kehittäjiä tarttumaan rajapintaan, ja tässä apuna toimii kehittäjäkeskuksen perustaminen.

Kehittäjäkeskuksen perustamista voidaan suositella, koska sen on koettu houkuttelevan kehittäjiä kyseisen rajapinnan ääreen (ks. luku 3.3, s. 11). Keskuksen avulla on myös helpompi vastata kehittäjäkokemuksen haasteeseen, koska tiedon helppo saatavuus on yksi merkittävä tekijä rajapinnan käytettävyyden suhteen. Se, että rajapinnan ympärille syntyy jonkinlainen kehittäjäyhteisö, voi toimia kannustimena uusille kehittäjille tarttua rajapintaan. Näin kehittäjäkokemukseen panostamiseen käytetyt panostukset tuottavat organisaatiolle hyötyä rajapinnan hyödyntämisen lisääntymisen kautta. Kehittäjäyhteisön panos tuottaa konkreettista hyötyä organisaatiolle myös kehittäjiltä saadun palautteen muodossa. Kuten aiemmin todettiin, saattaa kehittäjiltä saatu parannusehdotus osoittautua Finnan jatkokehitykselle kullanarvoiseksi.

Tutkimuksen lopputuotoksena laadittu ehdotus rajapintahyödyntäjien viestintäsuunnitelma (ks. liite 1) on laadittu Juholinin (2009, 107) viestinnän strategisen rakennemallin pohjalta tähän tarkoitukseen muokaten. Suunnitelmaan sisältyy rakennemallin mukaisesti jonkin verran taustoittavaa tietoa, mutta tulevaisuutta ajatellen siihen on sisällytetty ehdotus kehittäjäkeskuksen perustamisesta; perustelut ehdotukselle löytyvät tästä tutkimuksesta. Suunnitelmaehdotus annetaan Finnan tiedottajalle, joka jatkaa viestintäsuunnitelman työstämistä syksyllä 2019 yhdessä Finna-tiimin kanssa.

Tällä hetkellä Finnan tärkeimpänä tehtävänä on luoda alusta, joka toimii kehittäjille houkuttelevana kokonaisuutena testata Finnan rajapintaa ja sitä kautta saatavia aineistoja. Viestintäsuunnitelma toimii tälle suunnittelulle alustavana pohjana. Kun tällainen alusta on saatu luotua ja samalla saatu lähtölaukaus Finnan ympärille mahdollisesti muodostuvalle kehittäjäyhteisölle, voidaan alkaa viedä kehittäjäkeskuksen käytettävyyttä eteenpäin ja ottaa huomioon myös kehittäjien omat toiveet. Tavoitteeksi voitaneen asettaa elävä ja inspiroitunut kehittäjäyhteisö, joka tekee innovatiivisia kokeiluja kulttuuriperintöaineistoilla ja toisaalta antaa myös ideoita Finnan kehittämistyöhön.

Lähteet

6aika 2018a. Älykaupungit tehdään yhdessä. <<https://6aika.fi/6aika-avoimia-ja-alykaita-palveluja/>> (luettu 1.3.2019).

6aika 2018b. Tuloksia: Avoin data ja rajapinnat. <<https://6aika.fi/avoin-data-ja-rajapinnat-karkihanke/>> (luettu 1.3.2019).

Ahola, Pinja 2018. Kirjastoalikoiman kätkevä selainlaajennos ja joukkoistamalla kerätyt tietokiteet näyttävät, mitä avoimella tieteellä saadaan aikaan. CSC verkkolehti 20.12.2018. <https://www.csc.fi/fi/web/atcsc/etusivu/-/asset_publisher/CcS569nrOWAi/content/kirjastoalikoiman-katkeva-selainlaajennos-ja-joukkoistamalla-keratyt-tietokiteet-nayttavat-mita-avoimella-tieteella-saadaan-aikaan> (luettu 28.3.2019).

Avoin rajapinta 2014. Avoimen rajapinnan määritelmä. <<http://avoinrajapinta.fi/2014/10/11/avoin-rajapinta/>> (luettu 1.3.2019).

Creative Commons 2019. CC0 1.0 Yleismaailmallinen (CC0 1.0) Public Domain -lausuma. <<https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/deed.fi>> (luettu 26.2.2019).

De, Brajesh 2017. API Management: an architect's guide to developing and managing APIs for your organization. New York: Apress.

Digime 2019. Digitaalinen kulttuuriperintömme. <<https://www.digime.fi/digitaalinen-kulttuuriperintomme/>> (luettu 13.3.2019).

Euroopan komissio 2011. Komission suositus kulttuuriaineiston digitoinnista ja sähköisesti saatavuudesta sekä digitaalisesta säilyttämisestä 27.10.2011. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011H0711&qid=1543406501333&from=EN>>

Euroopan komissio 477/2014. Euroopan komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Tavoitteena kulttuuriperintöä koskeva yhdenmety lähestymistapa Euroopassa. COM(2014)477 final. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0477&from=EL>>

Europeana 2019. Tervetuloa Europeana Collections -sivustolle. <<https://www.europeana.eu/portal/fi/about.html>> (luettu 27.3.2019).

Finna 2019a. Finna.fi. Ketkä ovat mukana? <<https://www.finna.fi/Content/organizations>> (luettu 26.2.2019).

Finna 2019b. Aineistojen haravointi Finnaan. Finnan asiakaswiki. <<https://www.kivi.fi/display/Finna/Aineistojen+haravointi+Finnaan>> (luettu 26.2.2019).

Finna 2019c. Finna.fi:n palvelukonsepti (kansallisen näkymän palvelukonsepti). Finnan asiakaswiki. <<https://www.kiwi.fi/pages/viewpage.action?pagelId=53281382>> (luettu 26.2.2019).

Finna 2019d. Oman Finna-näkymän tekeminen. Finnan asiakaswiki. <<https://www.kiwi.fi/pages/viewpage.action?pagelId=51841688>> (luettu 26.2.2019).

Finna 2019e. CC0-kommenttikierroksen tulokset ja etenemissuositus. Finnan asiakaswiki. <<https://www.kiwi.fi/display/Finna/CC0-kommenttikierroksen+tulokset+ja+etenemissuositus>> (luettu 26.2.2019).

Finna 2019f. Finnan avoimen rajapinnan käyttöehdot. Finnan asiakaswiki. <<https://www.kiwi.fi/x/Mlc1Aw>> (luettu 3.4.2019).

Finna 2019g. Finnan kirjautumisrajapinta. <<https://www.kiwi.fi/display/Finna/Finnan+kirjautumisrajapinta>> (luettu 11.3.2019).

Finto 2019. Suomalainen asiasana- ja ontologiapalvelu 2019. Tietoja. <<http://finto.fi/fi/about>> (luettu 5.3.2019).

Haltu 2019. Digioppiminen. <<https://haltu.fi/palvelut/digioppiminen>> (luettu 6.3.2019).

Helsinkikuvia.fi 2019. Tietoa palvelusta. <<https://www.helsinkikuvia.fi/about/>> (luettu 6.3.2019).

Himanen, Pekka 2001. Hakkerietiikka ja informaatioajan henki. Helsinki: WSOY.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Ikävalko, Elisa 1995. Käytännön tiedottaminen. Yhteisöviestinnän käsikirja. 2. painos. Helsinki: Tietopaketti.

JHS-suositukset 189 2014. Avoimen tietoaisteiston käyttöluva. JUHTA - Julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunta 11.12.2014. <<http://docs.jhs-suositukset.fi/jhs-suositukset/JHS189/JHS189.pdf>>

Juholin, Elisa 2009. Communicare! Viestintä strategiasta käytäntöön. 5. uud. painos. Helsinki: Infor.

Juholin, Elisa 2010. Arvioi ja paranna! Viestinnän mittaamisen opas. Helsinki: Infor.

Kansalliskirjasto 2016a. Tehtävät ja strategia. <<https://www.kansalliskirjasto.fi/fi/tehtavat-ja-strategia>> (luettu 26.2.2019).

Kansalliskirjasto 2016b. Finna-verkkokirjasto kattavasti käytössä ammattikorkeakouluissa. Tiedote 28.9.2016. <<https://www.kansalliskirjasto.fi/fi/uutiset/finna-verkkokirjasto-kattavasti-kaytossa-ammattikorkeakouluissa>> (luettu 26.2.2019).

Kansalliskirjasto 2016c. Finna. Johtava avoimen kulttuurin ja tieteen hyödyntämisen väylä. Strategia 2016–2020. <<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/117710/finna-strategia.pdf?sequence=2>> (luettu 26.2.2019).

Kautonen, Heli 2018. Finna-konsortioryhmän työpajan 19.6.2018 tulokset. <https://www.kivi.fi/download/attachments/97882270/Finna_strategiaTP_tulokset.pdf?version=1&modificationDate=1535645962298&api=v2>

Kirjastokaista 2019. Metatieto – avain tiedon hyödyntämiseen. Video. <<https://www.kirjastokaista.fi/metatieto-avain-tiedon-hyodyntamiseen/>> (katsottu 26.2.2019).

Knapas, Rainer 2012. Tiedon valtakunnassa. Helsingin yliopiston kirjasto - Kansalliskirjasto 1640–2010. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1347, Tiede. Kansalliskirjaston julkaisuja 78. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Kotilainen, Samuli 2017. Api tuo rahaa: “rajapinnoista uusi Nokia”. Tivi. <https://www.tivi.fi/Kaikki_uutiset/api-tuo-rahaa-rajapinnoista-uusi-nokia-6678493> (luettu 11.3.2019).

Kuula, Arja 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2. uud. painos. Tampere: Vastapaino.

Kuvailustandardiryhmä 2018. Katoavan tiedon jäljillä – metatietotyön merkitys digitalisoituvassa tietoyhteiskunnassa. Tietolinja – Kansalliskirjaston verkkolehti. 1/2018. <<http://URN:NBN:fi-fe201802133366>> (luettu 26.2.2019).

Lakhani, Karim R & Wolf, Robert G 2003. Why Hackers Do What They Do: Understanding Motivation Effort in Free/Open Source Software Projects. Working Paper. MIT Sloan School of Management.

Laki kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä. 28.12.2007/1433. Finlex. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20071433>> (luettu 26.2.2019).

Lokistories 2019. Tietoa palvelusta. <<https://lokistories.fi/about>> (luettu 7.3.2019).

Luoma-aho, Vilma 2008. Viha, rakkaus ja stakeholder-suhteet. Aula, Pekka (toim.): Kivi vai katedraali. Organisaatioviestinnästä käytäntöön. Porvoo: WS Bookwell Oy. 79–95.

Moilanen, Jarkko & Niinioja, Marjukka & Seppänen, Marko & Honkanen, Mika 2018. API-talous 101. Helsinki: Alma.

Moilanen, Timo & Roponen, Seppo 1994. Kvalitatiivisen aineiston analyysi Atlas/ti-ohjelman avulla. Menetelmäraportteja ja käsikirjoja 2/1994. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.

Museovirasto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna 2019. <<https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>> (luettu 7.3.2019).

Mustajoki, Heidi. Tiedottaja. Kansalliskirjasto. Haastattelu: 20.3.2019.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2009. Kansallinen digitaalinen kirjasto -hankkeen väliraportti. Hankkeen toiminta 20.5.2008–29.5.2009. <http://www.kdk.fi/images/stories/tiedostot/KDK_vliraportti.pdf> (luettu 25.2.2019). (1.3.2019 jälkeen raportti saatavilla Kansalliskirjastolta pyydettäessä.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Kansallinen digitaalinen kirjasto -hankkeen väliraportti. Väliraportti ajalta huhtikuu 2011–kesäkuu 2012. <http://www.kdk.fi/images/tiedostot/KDK-vliraportti_27092012-1.pdf> (luettu 25.2.2019). (1.3.2019 jälkeen raportti saatavilla Kansalliskirjastolta pyydettäessä.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Kansallinen digitaalinen kirjasto -hanke. Loppuraportti hankekaudelta 2011–2013. <<http://www.kdk.fi/images/tiedostot/Loppuraportti2013.pdf>> (luettu 26.2.2019). (1.3.2019 jälkeen raportti saatavilla Kansalliskirjastolta pyydettäessä.)

Paavola, Heli 2017. KDK-hankkeen ulkoinen arviointi. Tuloraportti 13.10.2017. <https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/f3a49f57-61d7-45e4-a579-7246324d0705/d9009e73-1b25-4a6b-8775-1bb45702dde4/JUL-KAISU_20180112073127.pdf> (luettu 25.2.2019).

Raymond, Eric S. 1996. The new hacker's dictionary. Cambridge, Mass: MIT Press.

Sanastokeskus TSK 2019: hakusana *rajapinta*. TEPA-termipankki. Erikoisalojen sanastojen ja sanakirjojen kokoelma. <<http://www.tsk.fi/tepa/fi/haku/rajapinta>> (luettu 28.3.2019.)

STT Viestintäpalvelut Oy 2016. Finna.fi avaa ennätysmäärän suomalaista kulttuuridatata. <<https://www.sttinfo.fi/tiedote/finnafi-avaa-ennatysmaaran-suomalaista-kulttuuridatata?publisherId=3747&releaseId=40360571>> (luettu 21.3.2019).

Tietoarkisto 2019a. Aineistonhallinnan käsikirja. Informointi henkilötietojen käsittelystä. <<https://www.fsd.uta.fi/aineistonhallinta/fi/tutkittavien-informointi.html>> (luettu 3.3.2019).

Tietoarkisto 2019b. Aineistonhallinnan käsikirja. Kvalitatiivisen data-aineiston käsittely. <<https://www.fsd.uta.fi/aineistonhallinta/fi/kvalitatiivisen-datan-kasittely.html>> (luettu 29.1.2019).

Tietomilli mielipidepuntari 2019. Tietomilli. <<https://www.fsd.uta.fi/tietomilli/palvelu>> (luettu 7.3.2019).

Tolonen, Erkki 2018. Finnan kehittäminen 2019. Finnan konsortioyhmän kokous 18.11.2018. <https://www.kiwi.fi/download/attachments/103187298/Finna_kehittaminen_2019_konsortio_uusi.pptx?version=1&modificationDate=1542355708890&api=v2>

Tolonen, Erkki 2019. RE: Finnan API – Pari lyhyttä varmistuskysymystä. Sähköpostiviesti: 11.4.2019.

Wiio, Osmo A. 1978. Wiion lait – ja vähän muidenkin. Espoo: Weilin + Göös.

Wikidocumentaries 2018. Wikidocumentaries-blogi. <<http://blog.wikidocumentaries.io/>> (luettu 10.4.2019).

Wikipedia 2019. Jälleentalokuvaus. <<https://fi.wikipedia.org/wiki/J%C3%A4lleentalokuvaus>> (luettu 23.4.2019).

Virtanen, Maria. Palvelusuunnittelija. Kansalliskirjasto. Haastattelu: 20.3.2019.

Haastattelut

H1 = Haastattelu 1 2018. Helsingkuvia.fi. Haastatteluaineisto tekijän hallussa.

H2 = Haastattelu 2 2018. Wikidocumentaries. Haastatteluaineisto tekijän hallussa.

H3 = Haastattelu 3 2018. Itslearning. Haastatteluaineisto tekijän hallussa.

H4 = Haastattelu 4 2018. Finto. Haastatteluaineisto tekijän hallussa.

H5 = Haastattelu 5 2019. Haltu Oy. Haastatteluaineisto tekijän hallussa.

Liite 1.

Ehdotus viestintäsuunnitelmaksi, kohderyhmä: Finnan rajapintahyödyntäjät

Suunnitelman lähtökohta ja tausta

Viestintäsuunnitelman lähtökohtana ovat ensinnäkin Finnan strategiassa mainitut tavoitteet uudelleenkäytön edistämisestä, avoimien rajapintojen ja sisällön hyödyntämisestä laajasti kumppanien toimesta sekä uusien ideoiden ja käyttötapojen hackathon-tyyppisestä edistämisestä. Suunnitelman taustalla vaikuttaa myös Finnan konsortior ryhmän strategiatyöskentelyn tulokset kesällä 2018, joiden perusteella Finnan rajapinnan hyödyntäjät nostettiin tärkeimpien kohderyhmien joukkoon.

Viestinnän nykytila

Finnan rajapintahyödyntäjille viestiminen ei ole tällä hetkellä systemaattista, sillä kohderyhmä on verrattain uusi. Lisäksi haasteena on ryhmän kartoittamattomuus sekä yhteystietojen puute. Finna-posti on toiminut tähän saakka hyvin viestintäkanavana Finnan suuntaan.

Viestinnän periaatteet ja arvot

Rajapintahyödyntäjille suunnattu viestintä noudattaa Finnan kokonaisviestinnän arvoja ja periaatteita, joita ovat muun muassa avoimuus, yhteistyö ja suunnitelmallisuus.

Kohderyhmän luonne

Rajapintahyödyntäjät on monimuotoinen ryhmä, jota kuitenkin yhdistää kiinnostus Finnan rajapintaa ja sitä kautta Finnan sisältöjä kohtaan. Kohderyhmälle voi olla luonteenomaista se, että toimitaan yksittäisen henkilön inspiraation pohjalta, mutta yhtä lailla kyseessä voi olla kokonainen organisaatio, joka rakentaa laajaa palvelua hyvin suunnitelmallisesti Finnan rajapinnan päälle.

Sisällölliset ja visuaaliset määrittelyt

Sisällölliset ja visuaaliset määrittelyt noudattelevat Finnan kokonaisviestinnän linjaa.

Viestinnän tavoitteet, seuranta ja mittarit

Finnan strategisena perustehtävänä on mahdollistaa innostavalla ja helpolla tavalla kiinnostavien ja luotettavien aineistojen hyödyntäminen. Tavoitteena on lisätä tätä hyödyntämistä tulevaisuudessa mahdollisimman paljon. Rajapinnan käytön mittaamisen mittarit ovat tärkeä kehittämiskohde ja edellytys sille, että tarkempia tavoitteita voidaan asettaa ja mahdollistaa parempi tavoitteiden seuranta.

Viestinnän sisällöt

- Rajapinnan dokumentaatio
- Ohjeet käyttöönottoon
- Hyvät käytännöt, huomioon otettavia asioita rajapinnan käyttöönotossa
- Tiedot tulevista päivityksistä ja muista muutoksista Finnassa ja erityisesti sen rajapinnassa
- Finnan uudet aineistot ja sisällöt
- Olemassa olevat Finnan rajapinnan päälle tehdyt palvelut ja sovellukset
- Kysymyksiä ja vastauksia -palsta
- Keskustelufoorumi kehittäjille

Viestintäkanavat

Kohderyhmänä rajapintahyödyntäjät on monimuotoinen, eikä sille ole selkeää valmista lokeroa Finnan viestinnässä. Viestintää on siis pohdittava ryhmän omista lähtökohdista käsin. Kehittäjät toivovat yhteydenotot merkittäviin päivityksiin liittyen sähköpostitse, mutta käytännössä tämä on hankalaa, ja osin jopa mahdotonta, koska Finnalla ei ole kaikkien kehittäjien sähköpostiosoitteita. Alkuvaiheessa voidaan kerätä niiden hyödyntäjien sähköpostiosoitteet, jotka Finnalla on tiedossa ja muodostaa niistä jonkinlainen tiedotuslista, jolle mahdollisista päivityksistä ilmoitetaan. Tämä ei kuitenkaan riitä jatkoa ajatellen.

Ehdotus: kehittäjäkeskuksen perustaminen Finnan asiakaswikiin

Tutkimuksen sekä Finnan henkilökunnan kanssa käydyn keskustelun perusteella suositellaan jonkinlaisen kehittäjäkeskuksen perustamista.

Kehittäjäkeskuksessa tulisi olla tiivis kuvaus Finnan rajapinnasta ja siitä mitä sillä on mahdollista tehdä. Lisäksi siellä ovat linkit kaikkiin niihin tietoihin, joista rajapintaa hyödyntävä taho saattaa olla kiinnostunut, esimerkiksi ohjeisiin, esimerkkeihin ja listaan muista rajapintaa hyödyntävistä palveluista (ks. edellinen kohta: viestinnän sisällöt).

Tutkimuksen valossa vuorovaikutteisuus olisi tärkeää; kehittäjäkeskuksessa tulisi siis olla mahdollisuus avoimelle keskustelulle, kysymyksille ja kokemusten vaihdolle.

Mikäli halutaan hyödyntää Finnan olemassaolevia kanavia, olisi kehittäjäkeskuksen perustaminen Finnan asiakaswikiin luonteva ratkaisu. Keskustelukanavana voisi näin toimia Finnan olemassa oleva keskustelufoorumi.

Vastuut ja resurssit

Viestinnän vastuista päätetään tarkemmin sen mukaan minkälaiseen ratkaisuun päädytään. On kuitenkin huomioitava se, että rajapintahyödyntäjien suuntaan viestittäessä tulee olla mukana sekä teknistä osaamista (tekniset tiedot rajapinnan ominaisuuksista ja ohjelmoinnista yleensä) sekä viestinnällistä osaamista.